

**SILLANRAKENTAJIA  
- naiset konflikteja ehkäisemässä**

**Marjaana Jauhola, YTM, sosiologi**

## SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	3
2	Konfliktien muuttuneet kasvot – naiset konflikteissa	5
3	Turvallisuuden käsitteestä	9
4	Sukupuolinäkökulma rauhan- ja konfliktitutkimuksessa	122
5	Naiset ja rauha YK:ssa eri vuosikymmenillä	166
6	Sukupuolinäkökulmaa konfliktien ehkäisemiseen	211
7	Kolme esimerkkiä naisten verkostoitumisesta ja ruohonjuuritason konfliktinehkäisystä	33
	WAJIR - naiset lähentämässä yhteisöjä rauhanomaiseen konfliktin ratkaisuun	333
	Naisten tukiverkosto sillanrakentajana Pohjois-Irlannissa	377
	WISCOMP – tukemassa naisten osallistumista turvallisuutta ja rauhaa koskevaan keskusteluun Etelä-Aasiassa	40
8	Lähdeluettelo	42
	Liite 1 YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325 'Naiset, rauha ja turvallisuus'	426

*“It is not because we think better than men, but we think differently. It’s not women against men, but women and men. It’s not that the world would have been a better place if women had run it, but that the world will be a better place when we as women, who bring our perspectives, share in running it”.*<sup>1</sup>

KATU järjesti vuonna 1999 seminaarin ’Women in Conflict Prevention’ yhdessä Suomen Unifemin ja International Alertin kanssa kooten yhteen kokemuksia naisten hyvistä toimintatavoista eripuolelta maailmaa. Seminaariosallistujia yhdisti kokemus siitä, että naiset marginalisoituvat sekä rauhanprosesseissa että konfliktien ehkäisemisprosesseissa henkisten sekä taloudellisten resurssien puutteen vuoksi. Seminaari painotti naisten potentiaalista roolia konfliktinehkäisemistyössä ja vaati konkreettisia tukitoimia naisten aloittamille prosesseille mm. koulutuksen ja tutkimuksen muodossa.

Tämä selvitystyö pyrkii peilaamaan keskustelua, jota käydään konflikteista sekä naisten ja miesten rooleista konfliktien ehkäisijöinä. Työhön ryhtyessäni näkemykseni naisaktivistina ja naisryhmien tukijana tuntui selkeältä. Olen aiemmissa tehtävissäni kehitysyhteistyön parissa saanut tutustua toimiviin ja innovatiivisiin naisryhmiin, jotka työskentelevät niin naisten ja miesten tasa-arvon saavuttamisen kuin myös yhteisön koheesion puolesta yli uskonto-, luokka- ja kastirajojen.

Työskentely oikeudenmukaisuuden ja sukupuolten välisen tasa-arvon puolesta johtaa vääjäämättä erilaisiin konflikteihin, jotka syntyvät yhteisön valtasuhteiden muuttuessa. Konfliktit nähdäänkin toimivan yhteiskunnan edellytyksenä. Konfliktien kautta syntyy uusia suhteita ja rakenteita vanhojen tilalle. **Kun siis puhutaan konfliktien ehkäisemisestä, tarkoitetaan sillä väkivaltaisten ja aseellisten konfliktien estämistä.** Ei siis kaikkien konfliktien estämistä.

Mitä pidemmälle tutustuin aiheesta löytyvään kirjallisuuteen, sitä voimakkaampana syntyi tunne siitä, että **gender mainstreaming**, tai outo suomenkielinen termi **sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen**<sup>2</sup> tarkoittaa päätösten sukupuolivaikutusten arviointia, työskentelyä sekä naisten että miesten kanssa purkaen olemassa olevia sukupuolirooliodotuksia ja määritellen uudelleen feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta.

Kysymys kuuluukin, kuinka järjestäytyä rauhan puolesta, kun vanha jaottelu naisten ja miesten tai rauhan ja sodan välillä ei toimikaan, niin helpolta kun se aluksi saattaa näyttääkin. Yhdistäväksi teemaksi näyttäisi muodostuvan feminismiin ja maskuliinisuuden uudelleenmäärittely ja rauhankulttuurin puolesta puhuminen. Ei ole olemassa helppoa ratkaisua tai yhtä reseptiä, jota noudattamalla naisten ja miesten osallistuminen turvallisuuskeskusteluun tai oman yhteiskuntansa rauhanrakentamiseen onnistuisi.

Onko rauhankulttuurin puolesta puhuminen toivotonta tilanteessa, jossa on käynnistetty sota terrorismia vastaan? Poljetaanko tässä tilanteessa yksilöiden ihmisoikeuksia yli kansallisen turvallisuuden? Samaa kysyttiin kesällä 2002 järjestetyssä UNDP:n Inhimillisen kehityksen raportin

<sup>1</sup> Betty Bumpers Peacelinks USA:n perustaja.

<sup>2</sup> Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen, eli sukupuolinäkökulman huomioonottaminen politiikassa ja päätöksenteossa. Kyseessä on tasa-arvon edistämisen strategia (t), joiden avulla lisätään naisten vaikutusvaltaa ja tasa-arvoista kohtelua miesten kanssa. Vuonna 1995 YK:n neljännessä naisten asemaa koskevassa maailmankonferenssissa hyväksytty Pekingin toimintaohjelma sisältää vaatimuksen sukupuolinäkökulman kaiken suunnittelun, toiminnan ja arvioinnin läpäisevästä käyttämisestä.

julkistamistilaisuudessa alustaneilta tutkijoilta ja aktivisteilta. Panelistit peräsivät ihmisoikeuksia kaikille ja puhuivat demokratian puolesta konfliktien ratkaisukeinona. Demokratian, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan siis muutakin kuin monipuoluejärjestelmää tai vapaita vaaleja. Tämä selvitystyö pyrkii osoittamaan, että naisten tavat toimia ja olla aktiivisia konfliktien ja rauhan kysymysten parissa voivat olla keskenään hyvin erilaiset, jopa ristiriitaiset. On kyse moninaisten keinojen tukemisesta yhden tavan sijaan.

Naisia ja aseellisia konflikteja koskeva keskustelu on ajankohtainen, sillä myöhemmin syksyllä 2002 julkistetaan kansainvälisen UNIFEMin tutkimus aseellisten konfliktien vaikutuksia naisiin ja tyttöihin. Elisabeth Rehn ja Ellen Johnson Sirleaf tarkastelevat naisten rooleja rauhanrakentajina sekä selvittävät sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista rauhanprosesseissa ja konfliktien ratkaisemisessa. YK:n turvallisuusneuvosto piti kesällä 2002 aiheesta istunnon, jossa neuvoston jäsenet kannustivat naisten määrän lisäämistä mm. YK:n rauhanturvaoperaatioihin.

Tämä työ etenee seuraavasti:

Luku 2 kuvaa nykykonfliktien muuttunutta luonnetta sekä naisten moninaisia rooleja konflikteissa niin uhreina kuin toimijoinakin. Luku 3 pyrkii valottamaan turvallisuuskäsitteestä käytyä keskustelua. Voidaanko turvallisuuskäsitettä laajentaa ja jos voidaan, miten?

Luvussa 4 tiivistetään feministisen konfliktitutkimuksen keskustelua, jossa naiseus ja mieheys, feminiinisyys ja maskuliinisuus saavat erilaisia sisältöjä. Onko nainen luonnostaan rauhaarakastava ja tasa-arvoon pyrkivä ja voiko myös mies puhua tasa-arvoisen rauhan puolesta?

Luku 5 tiivistää YK:ssa käytyä keskustelua konflikteista ja naisten erilaisista rooleista ja luku 6 keskittyy konfliktien ehkäisyprosesseihin. Työn päättää kolme käytännön esimerkkiä naisten aloittamista verkostoista ja konfliktinehkäisyprosesseista Keniassa, Pohjois-Irlannissa ja Etelä-Aasiassa.

YK:n kehitysjärjestö UNDP:n vuoden 2002 inhimillisen kehityksen raportin mukaan *valtioiden väliset sodat ovat vähentyneet huomattavasti viime vuosien aikana*. 1990-luvulla valtioiden välisissä konflikteissa kuoli noin 220.000 ihmistä. Luku laskee huomattavasti edellisvuosikymmenestä.

Toisaalta samaan aikaan noin kolme ja puoli miljoonaa ihmistä menetti henkensä *valtioiden sisäisissä konflikteissa*. Pakolaisten ja muiden kotoaan paenneiden määrä kasvoi puolella. Sanotaankin, että lähes kaikki 1990-luvun aseelliset konfliktit ovat olleet yhteisöllisiä (etnoliittisiä)<sup>3</sup>, valtioiden sisäisiä konflikteja. (Human Development Report 2002, 2; Skjelsbaek & Smith 2001, 3; Väyrynen 1997, 3-4; Laakso & Launonen 1997, 57)

Syitä etnoliittisille kriiseille on etsitty valtioiden epäonnistumisesta ja romahtamisesta, keskushallinnon valvonnan hajoamisesta ja yhteisen oikeuslaitoksen toiminnan lakkaamisesta. Yleensä tutkijat eivät kuitenkaan usko kylmän sodan päättymisen ja blokkijaon purkautumisen olevan ainoa syy konfliktien määrän nousuun, vaikka se onkin yksi tärkeä tekijä taustalla. Myöskään selitys, jonka mukaan kulttuurien tai sivilisaatioiden väliset perustavat erot tai taloudellinen epätasa-arvo aiheuttaisivat konflikteja, ei ole toimiva.

Valtioiden siirtyminen hallintomallista toiseen, uuden valtion syntyminen, tappio sodassa tai vallankumous ovat merkittävimpiä etnoliittisten konfliktien syntyyn vaikuttavia tekijöitä. Väite demokratisoitumisen vaaroista on monista houkutteleva, sillä demokratia luo kanavia ja mahdollisuuksia yksilön ja ryhmien oikeuksien vaatimuksille. Toisaalta demokraattisen enemmistön hyvinvointi -käsite saattaa tarjota ääriryhmille näennäisen oikeutuksen vähemmistöjen syrjimiseksi.

Vaikka ympäristöongelmat ovatkin olennainen osa käynnissä olevaa globaalia keskustelua, ei yhteys ympäristön ja poliittisten konfliktien välillä ole kiistaton. Toisaalta kuitenkin ympäristötekijät, kuten väestönkasvu, ilmastonmuutokset, viljelysmaan väheneminen ja heikkeneminen ja vesistöjen saastuminen, on otettava huomioon varteenotettavina taustatekijöinä konflikteja tutkittaessa. Nämä saattavat lisätä ihmisten ympäristöön ja elinoloihin liittyviä paineita ja kasvattavat samalla ryhmien välistä kilpailua niukoista resursseista. (Väyrynen 1997, 4-5)

Yhä useampi tutkija korostaa konfliktien prosessinomaista luonnetta. Rajaus tapahtuneen, tulevan tai käynnissä olevan konfliktin välillä on heidän mielestään keinotekoinen. Konfliktit ovat sosiokulttuurinen ilmiö ja osa inhimillistä toimintaa. Sota on siis yksi vaihtoehto, jolla on pysyviä merkityksiä sosiaalisessa ja poliittisessä elämässä. (Heikkinen, Ranta-Tyrkkö & Rikkilä 1998, 6)

Ongelmana ei ole sinänsä konfliktin olemassaolo, sillä monien yhteiskuntien muutokset ovat tapahtuneet konfliktien ansiosta valtasuhteiden muututtua. Ongelmana on konfliktien väkivaltainen ilmeneminen. (Pankhurst 2000, 4; Miall, Ramsbotham & Woodhouse 1999, 96)

Konfliktit koskettavat kaikkia yhteiskunnan jäseniä, ei ainoastaan sotilaita tai sotilaallisessa päätöksenteossa mukana olevia henkilöitä. Feministiset tutkijat näkevät sodan väkivallan jatkumona sängystä sotatantereelle. Cockburn sanookin, että naisille oma kotimaa ei ole koskaan pohjimmiltaan näyttäytynyt rauhallisena tai yhtenäisenä tilana (Cockburn 1998, 8). Tämän näkemyksen takana on ajatus yksityisessä ja julkisessa tilassa tapahtuvan väkivallan yhteyksistä.

<sup>3</sup> Etnoliittinen/yhteisöllinen konflikti, tarkoittaa konfliktia jossa etniset ryhmät taistelevat esim. luonnonvaroista tai tavoittelevat itsenäisyyttä tai taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksiaan etnisen ryhmän nimissä. Esimerkkinä kurdien PKK tai Sri Lankan Tamilitiikerit.

Naiset muodostavat 52 % maapallon väestöstä. Kuitenkin on myös niin, että:

- **Konfliktien uhreista kolme neljästä on siviilejä, valtaosa heistä on naisia ja lapsia.**
- **Pakolaisista noin kolme neljästä on lapsia tai naisia.**
- **Konflikteissa naiset ja tytöt joutuvat usein väkivallan mm. raiskausten kohteeksi, joista useimmiten on seurauksena epätoivottuja raskauksia ja naisten sairastumista erilaisiin tauteihin, mm. HIV/aidsiin.**
- **Konfliktit luovat maaperää naiskaupalle ja naisten ajautumiselle prostituutioon.**

Perinteisesti sotaa kuvataan tilanteella, jossa asetta kantava mies hyvästelee kotiin jäävän vaimonsa. Kuvaukset omasta lähihistoriastamme sisältävät kuvauksia kotia ja kotiväkeä varjelevasta miehestä ja taisteluista, jotka tapahtuvat 'tuolla jossain' vihollisvaltiota vastaan. Samanlaisia kuvauksia ylläpidetään yhä, mutta sotien ja konfliktien luonne muuttunut sitten toisen maailmansodan.

1990-luvulla oli käynnissä yli 100 aseellista konfliktia, joiden seurauksesta noin kuusi miljoonaa ihmistä menetti henkensä. Vain harva näistä sodista on kahden tai useamman valtion välisiä selvittelyjä. Yhä useammin aseelliset konfliktit ovat sisällissotia, jotka saattavat kestää useamman vuosikymmenen ajan. (Skjelsbaek & Smith 2001, 3)

Miehiä kuolee naisia enemmän sodissa ja siviiliuhrien määrä oli suhteellisen pieni toiseen maailmansotaan saakka. Siviilit muodostavat nykyään jopa 70-90 prosenttia sodissa kuolleista ja haavoittuneista. Siviiliuhrien luvun noustessa myös haavoittuneiden naisten määrä nousee. Yleensä tilastot eivät kuitenkaan anna lukuja erikseen eri ikäryhmille tai naisille ja miehille erikseen. (Bennet, Bexley & Warnock 1995, 1; Skjelsbaek 1997, 3; Smith 1999, 58-59; State of the World's Mothers 2002, 9)

Pelastakaa Lapset –järjestön julkaiseman Maailman äitien tila 2002 –raportin mukaan joka neljäs lapsi elää vaaran ja epävarmuuden keskellä eri puolella maailmaa. Konfliktit korostavat naisten haavoittuvuutta yhteisössään. Köyhyydessä eläminen ja pakolaiseksi joutuminen on osa yhä useamman naisen ja lapsen arkea, sillä maailman pakolaisista on noin 70-80 prosenttia naisia ja lapsia. Naiset joutuvat luopumaan omaisuudestaan, toimeentulostaan, perheestään, kodistaan sekä hyvin usein myös yksityisyydestään. Sodan vaikutukset näyttävät kohdistuvan erityisesti naisiin. On kuitenkin huomattava, että yli 90 prosenttia sodissa kadonneista ja vangituista on miehiä. (State of the World's Mothers 2002, 9; ICRC 2001)

Naisille sota merkitsee erityisesti seksuaalisen haavoittuvuuden lisääntymistä. Vaikka myös miehiä raiskataan, suurin osa sota-ajan raiskauksista kohdistuu naisiin. Raiskauksia on tapahtunut kautta maailman historian ja toisen maailmansodan aikaisia tapahtumia puidaan vielä niin Japanissa kuin Euroopassakin. Hyvin usein sodanaikaiset raiskaukset joko hyväksytään tai niistä ei puhuta julkisesti, aivan kuin ne olisivat luonnollinen osa sodankäyntiä. Raiskauksiin syyllistyvät niin sotilaat, pakolaisleirien asukkaat kuin kansainväliset rauhanturvaajatkin. Raiskausta voidaan tarkastella osana sotastrategiaa, jonka tarkoituksena on vastapuolen miesten nöyryyttäminen. Joissain tapauksissa raiskausten tavoitteena on kansojen ja kulttuurien tuhoaminen. (Smith 1999, 61; Skjelsbaek 1997, 3-4; Heikkinen et al. 1998, 20)

HIV-tartuntojen aikakautena naisten riski saada tartunta on suuri. Skjelsbaek viittaa tutkimukseen, jonka mukaan ennen vuotta 1994 Ruandassa noin 35 % sotilaista oli HIV-positiivisia. Ruandassa on dokumentoitu kertomuksia, joiden mukaan HIV-positiivisille sotilaille annettiin käsky raiskata vihollisnaisia. Vuonna 1995 noin 80%:lla ruandalaisista naisista on jokin sukupuolitauti ja sodasta

selvinneistä tutsiniaisista lähes jokainen oli raiskattu. (Skjelsbaek 1997, 24; Smith 1999, 62)

Yllämainitut tilastot vahvistavat sitä käsitystä, jonka mukaan konfliktien vaikutukset kohdistuvat naiseen eri tavoilla. Perinteinen asetelma, jossa naiset sijoitetaan lasten kanssa samaan haavoittuvien väestöosien kategoriaan, ohittaa täysin sen todellisuuden, jota monet naistutkijat ovat dokumentoineet konfliktitilanteissa eri puolilla maailmaa. Naisille on annettu ja he ovat ottaneet sodassa monenlaisia rooleja: naiset ovat uhreja, sotilaita, vapaustaistelijoita, hoitajia ja terroristeja. Naiset eivät enää mahdu muottiin, joka määritteli naiseuden ainoastaan rauhanomaisena lähestymistapana. (esim. Bennet, Bexley & Warnock 1995; Turshen 1998, Pettman 2000, 9; Heikkinen et al. 1998, 17)

Sodan luonne on muuttunut. Konflikteissa, joissa siviiliväestö vedetään mukaan taisteluihin, eivät perinteiset jaottelut miesten ja naisten kohdalla enää pidä paikkansa. Naiset osallistuvat taisteluihin siinä missä miehetkin. Joskus naisten kuvaa haavoittuvuudesta jopa hyödynnetään vastapuolta vakoillessa tai iskuja suunniteltaessa. (Turshen 1998, 1; ks. myös Lindsey 2000, 2)

Naisten osallistumisessa sotaan miesten rinnalla ei sinällään ole mitään uutta. Jo toisen maailmansodan aikana noin kahdeksan prosenttia Saksan, Englannin ja Neuvostoliiton taistelujoukoista oli naisia. He toimivat lähinnä reservissä tai tukitoimissa, he esimerkiksi työskentelivät ammustehtaissa. Myöhemmin naisten määrä ns. vapaaehtoisina ja pakotettuina taistelijoina on kasvanut. Esimerkiksi Persianlahden sodassa USA:n joukoissa taisteli noin 40.000 naista. Joka viides Eritrean armeijan joukoissa ja joka kolmas tamilisissä Sri Lankassa on nainen. (Lindsey 2000, 1, Skjelsbaek 1997, 3)

Kuitenkin vain noin kaksi prosenttia maailman sotilaista on naisia. Korkeimmillaan se on noin kymmenen kuten Australiassa, Kanadassa, Uudessa Seelannissa ja Yhdysvalloissa. Yleisesti naisten rooli armeijassa on myös erilainen kuin miesten. Ne maat, joissa naiset voivat osallistua armeijaan, ovat käyneet erityisesti 1980- ja -90 – luvuilla keskustelua siitä, mikä on naisten sopiva rooli armeijassa ja pitäisikö naisten saada osallistua taisteluihin vai ei. (Skjelsbaek 1997, 3; Smith 1999, 63)

Skjelsbaek tukee arviota siitä, että naisia koulutetaan armeijassa lähinnä erilaisten tukitoimintojen varalle ja miehet pitävät yhä edelleen kiinni taistelijan roolistaan. Joidenkin arvioiden mukaan naisten lukumäärät puolustusvoimissa pidetään tietoisesti matalina, jotta naisten tuomilta haasteilta ja muutoksilta säästyään. (Smith 1999, 64; Skjelsbaek 1997, 3)

Naiset ovat tukeneet sotatoimia taka-alalla. He ovat valmistaneet ruokaa, huolehtineet sairaista, pesseet vaatteita sekä tehneet sihteeritöitä eli tehtäviä jotka jo perinteisesti on luokiteltu 'naisten töiksi'. Selvitysten mukaan sodissa kuolleet naiset, esim. Yhdysvaltain naissotilaat Persianlahdella, eivät juuri koskaan olleet joukoissa ns. taistelijastatuksella. (Skjelsbaek 1997, 31; Smith 1999, 66).

Skjelsbaek muistuttaa kuitenkin niistä naisista, jotka ovat aktiivisesti pyrkineet mukaan taisteluihin miesten rinnalle. On myös tutkimuksia, joiden mukaan naiset lähtevät taisteluun puolustaakseen lapsiaan ja sukuaan. Tämä on ristiriidassa niiden feminististen tulkintojen kanssa, jotka painottavat naisten rauhausuutta ja väkivallattomuutta ja korostavat naisten äitivaistoja. (Skjelsbaek 1997, 31)

Kansalaisjärjestöt ovat alkaneet kerätä naisten kokemuksia sodassa ja konfliktien keskellä elämisestä. Sen myötä on kertynyt tarinoita myös taisteluun lähteneistä naisista. Osa naisista kuvailee osallistumisestaan sotaan osana poliittista ja sosiaalista taistelua. (Bennet, Bexley & Warnock 1995, 4-6)

Skjelsbaek kuvailee syitä miksi naiset päätyvät sotaan. Monille se luo mahdollisuuden seikkailuun ja mahdollisuuden kokeilla uusia rooleja, joita naisille ei ole aiemmin suotu. Naisilla on mahdollisuus olla sankari ja uhkarohkea tasa-arvoisesti miehen kanssa, ainakin miehisillä standardeilla mitattuna. (Skjelsbaek 1997, 32)

Muutoksia naisten ja miesten sukupuolirooleissa tapahtuu myös kotitaloudessa naisten kantaessa päävastuun omasta, lastensa ja vanhustensa hyvinvoinnista. Sotaa käyvät yhteiskunnat ovat riippuvaisia naisten panoksesta yhteiskunnallisten rakenteiden ja palveluiden säilyttäjinä. Naiset ottavat vastuuta perheen taloudellisesta selviämisestä, joka mullistaa perheen miehen aseman. Mies tulee riippuvaiseksi naisen tekemästä työstä.

Nämä muutokset lisäävät naisten työtaakkaa ja monet naiset kokevat joutuvansa kantamaan liian suuren taakan yksin. Rooliodotusten muutokset perheen piirissä saattavat johtaa myös naisten lisääntyneeseen osallistumiseen myös kotitalouden ulkopuolella tapahtuvaan päätöksentekoon ja poliittiseen toimintaan. Toisaalta on vaikeaa sanoa, ovatko muutokset pysyviä. Palaavatko naiset vanhaan tilanteeseen, nyrkin ja hellan väliin, konfliktin päätyttyä? (El-Bushra, El-Karib & Hadjipateras 2002, 4; Lindsey 2000, 2-3; Bennet, Bexley & Warnock 1995, 2)



KATU:n vuonna 1998 julkaisemassa tutkimuksessa ”Ruhtinaan uudet vaatteet – tutkielma turvallisuuden käsitteestä” Aaro Toivonen hahmottelee turvallisuuden käsitteen saamia sisältöjä. Hän toteaa alkupuheessaan, että turvallisuuskäsite on yksi keskeisimmistä käsiteltävissä aseellisia konflikteja ja niiden ehkäisyä (Toivonen 1998, 8). Teoksessa käsitellään perinteisen ja laajan turvallisuuskäsitteen filosofiaa ja merkityksiä kattavasti. Tämän luvun tarkoituksena on tuoda jo käytyyn keskusteluun feministisen tutkimuksen argumentit turvallisuuskäsitteen kyseenalaistamiseksi ja laajentamiseksi.

Turvallisuutta on pitkään määritelty kansallisvaltion lähtökohdista. Kansallisen turvallisuuden määrittelyä on Thomas Hobbesin ajoista lähtien dominoinut uusrealistisen ajattelutavan keskittyminen valtaan ja valtaapitäviin instituutioihin, erityisesti armeijaan. Perinteinen käsitys kansallisesta turvallisuudesta asettaa valtion keskeiseen rooliin ja analyysin keskiöön. (Muthien 2000, 3-4)

Kansalaisten suojele nähdään kapeasti määriteltynä eli se tapahtuu ulkopuolista hyökkäystä vastaan. Uhat ja vaarat kapeasti määriteltynä eivät pidä sisällään muita turvallisuuden osa-alueita, kuten hyvinvointia, ympäristötilaa, perustarpeita, identiteettiä ja ihmisarvoa. (Muthien 2000, 4)

Feministisen rauhan- ja konfliktintutkimuksen vaatimukset sukupuolinäkökulman liittämisestä tutkimusperinteeseen tarkoittaa myös turvallisuuskäsitteen uudelleenmäärittelyä. Vaatimus perustuu tilanteeseen, jossa väkivalta kohdistuu naisiin ja turvallisessa valtiossa voi elää turvattomia ihmisiä. Osa tutkijoista vaatiikin, että kansainvälistä turvallisuuspolitiikkaa laajennetaan sisältämään myös ihmisten turvallisuus. (Cockburn 1998, 8; Thomas & Tow 2002, 178).

Väryksen mukaan yhä laajemmin on alettu käyttää perinteisen sotilaallisia menetelmiä korostaneen turvallisuuskäsitteen rinnalla yhteisöjen, yhteiskuntien ja yksilöiden turvallisuuskäsitettä. Yhteisöllisyyttä painotettaessa siirrytään valtioiden välisestä sotilaallisesta turvallisuudesta tarkastelemaan turvallisuutta laajempaan ilmiönä. Tällöin myös ne menetelmät, joilla pyritään saavuttamaan turvallisuus, muuttuvat. Perinteisten sotilaallisten menetelmien lisäksi tarvitaan ns. pehmeitä keinoja, joilla vähemmistöjen kulttuurinen, poliittinen ja taloudellinen syrjintä estetään. (Väyrynen 1997, 3)

Kylmän sodan loppuminen aloitti uuden keskustelun siitä, mitkä tekijät takaavat ihmisten turvallisuuden. Aiemmin turvallisuuskeskustelu oli painottunut käsittelemään suvereenien valtioiden ja alueiden uhkakuvia. Inhimillisen turvallisuuden käsitteen katsotaan syntyneen UNDP:n vuonna 1994 julkistamassa Inhimillisen kehityksen raportissa (Human Development Report), joka käsitteli inhimillisen turvallisuuden uusia ulottuvuuksia ja laajensi turvallisuuden käsittämään myös taloudellisen, ympäristön, henkilökohtaisen, yhteisöllisen, terveydellisen, poliittisen ja ruokaturvallisuuden. Mikäli näihin turvallisuustekijöihin aletaan kiinnittää politiikassa huomiota, tulee se radikaalisti muuttamaan turvallisuuspoliittista keskustelua.

Keskustelussa joudutaan ottamaan huomioon yksilöiden ja ryhmien haavoittuvuus kansainvälisten uhkien edessä, joihin valtiot eivät pysty vastaamaan. Jotta inhimillisen turvallisuuden perustavoite, vapautuminen puutteesta ja pelosta, olisi mahdollista, on uhkatekijöihin puututtava kansainvälisellä tasolla. Tämä asettaa valtioiden suvereniteetin uuteen valoon ja tarkoittaa esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan osallistumista turvallisuuden takaamiseen. (Thomas & Tow 2002, 178)

Kapeasti määriteltynä turvallisuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa sodat on saatu taltutettua ja

väkivalta puuttuu. Rauhantutkija Johan Galtung jakaa väkivallan kolmeen käsitteeseen: suora väkivalta, rakenteellinen väkivalta ja kulttuurinen väkivalta. Esimerkiksi naiseen kohdistuva väkivalta on suoraa ja henkilökohtaista, mutta se sisältää myös oletuksen seksismistä ja naisten alistamisesta, jota ylläpidetään sosiaalisin rakentein. Yksi rakenteellisen väkivallan muoto kyseisessä esimerkissä on lain ja lainkäytön harjoittama uhrin syyllistäminen. Muita vastaavia väkivallan muotoja ovat naisten ympärileikkaukset, lapsiavioliitot ja tyttölapsien surmaaminen. (Galtung 1996, 40; myös Muthien 2000)

Rakenteellinen väkivalta syntyy sosiaalisista, taloudellisista ja poliittisista rakenteista, jotka lisäävät tiettyjen ryhmien haavoittuvuutta mm. köyhyyttä, nälkää, lapsikuolleisuutta, sairauksia tai eristyneisyyttä kohtaan (Marshall 2000, alaviitteessä). Kulttuurinen väkivalta ylläpitää ja legitimoii suoraa ja rakenteellista väkivaltaa mm. kielen ja uskonnon nimissä. (Galtung 1996, 40)

Inhimillisen turvallisuuden käsite pyrkii vastaamaan kysymyksiin: kenen olemassaolo on turvattu ja kenen ei, ja kenen lähtökohtia turvallisuudella ajetaan. Galtung erottelee rauhan negatiiviseksi ja positiiviseksi rauhaksi. Negatiivisella rauhalla tarkoitetaan tilannetta, jossa sotaan liittyvä väkivaltainen konfliktitilanne on päätynyt, mutta yhteiskunnassa saattaa yhä edelleen ilmetä sosiaalista ja rakenteellista väkivaltaa. Positiivinen rauha tarkoittaa tilannetta, jossa kaikki väkivalta on vähäistä tai sitä ei esiinny lainkaan ja kaikki konfliktien mahdolliset syyt on myös ratkaistu.

Tämä tarkoittaa konfliktien perussyiden ratkomista. Positiivista rauhaa kuvataan tilanteella, jossa aktiivinen kansalaisyhteiskunta, demokraattiset poliittiset rakenteet sekä avoin ja tilivelvollinen hallinto toimivat. Positiivisen rauhan luominen vaatii uudenlaisen kansalaisuuden ja poliittisten rakenteiden syntyä. (Pankhurst 2000, 5)

Marshallin mukaan militaristisesti määritellyllä turvallisuuskäsitteellä on kahdenlaisia vaikutuksia naiseen. Naiset on nähty kansallisen turvallisuuden objekteina ja sota on perusteltu naisten ja lasten suojeluna. Naisilla ei ole juurikaan ollut pääsyä tämän suojelutarpeen määrittelyyn eikä heitä nähdä poliittisina toimijoina. Toisaalta lähestymistapa jättää huomiotta todelliset turvattomuuden tilanteet, joilla on vaikutusta naisten ja muiden alisteisessa asemassa elävien ryhmien elämään. Tämän turvattomuuden katsotaan aiheutuvan yhteiskunnan rakenteellisesta väkivallasta. (Marshall 2000, 10)

Betty Reardon määrittelee inhimillisen turvallisuuden elementeiksi ympäristön, perustarpeet (mukaan lukien ruoan ja asumuksen), identiteetin ja ihmisarvon sekä suojelun vahingoilta. Muthien arvioi, että mikäli yhteiskunta pystyy tyydyttämään kyseiset tarpeet väestön suurimmalta osalta, voidaan sen sanoa olevan turvallinen yhteiskunta matkalla tasa-arvoista yhteiskuntaa. Tämänhetkistä tilannetta arvioitaessa voidaan todeta, ettei todellista turvallista yhteiskuntaa löydy eikä yksikään yhteiskunta ole täysin sitoutunut saavuttamaan todellista inhimillistä turvallisuutta. (Muthien 2000, 5-6)

Jotta yhteiskunta voisi puhua inhimillisen turvallisuuteen pyrkimisestä, tulisi strategioissa ottaa huomioon etniset, uskonnolliset, poliittiset ja ideologiset ryhmät, monikansalliset yritykset, kansainväliset rahoituslaitokset sekä kansainvälisen aseteollisuuden markkinoijat, ostajat ja toimittajat. Muutos valtioiden välisistä konflikteista valtioiden sisäisiin konflikteihin muuttaa analyysitasoa. (Muthien 2000, 3-4)

Rauhantutkija Betty Reardon näkee kansainvälisessä turvallisuuskäsitteessä useita ongelmia. Tämänhetkinen turvallisuuskäsite on maskuliinista tuotetta, kehitelty mieskeskeisillä säännöstöillä miesvaltaisessa järjestelmässä, jolla ei ole kokemusta inhimillisten tarpeiden huomioonottamisesta.

Keskiössä on valtion turvallisuuden takaaminen ja vain yhden inhimillisen hyvinvoinnin osa-alueen huomioiminen. (Muthien 2000, 5)

Yritykset luoda uudenlaista feminististä turvallisuuden käsitettä ovat kuitenkin päätyneet essentialistisiin arvioihin naisten ja miesten luonteista jättämättä tilaa muutokselle tai variaatiolle. Betty Reardonin turvallisuuskäsite sisältää neljä osa-aluetta: kestävyys, haavoittuvuus, oikeudenmukaisuus ja suojele. Kestävyydellä viitataan turvallisuuden globaaleihin ja ekologisiin ominaisuuksiin. Ekologiset näkökulmat ja vaikutukset pitäisi ottaa huomioon poliittisessa päätöksenteossa. Haavoittuvuudella viitataan inhimillisiin perustarpeisiin. Poliitiikan tulisi pitää huolta köyhien ja heikoimpien asemasta. Oikeudenmukaisuudella viitataan sukupuolten, etnisten ryhmien ja vähemmistöjen tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin osallistua poliittiseen päätöksentekoon. Suojelulla viitataan kaikelta vahingoittumiselta suojautumista. Suojelua tarkastellaan ns. positiivisen riippuvuuden näkökulmasta, jolloin väkivallattomia konfliktinratkaisukeinoja suositaan aseellisen selvittelyn sijaan. (Skjelsbaek 1997, 20).

Feministisen turvallisuuskäsitteen luomisyritykset ovat Skjelsbaekin mukaan arvokkaita, mutta samalla ongelmallisia seuraavista syistä:

- määritelmät niputtavat naiset yhteen ryhmään ja lähtevät oletuksesta, jonka mukaan naisten asema on yhteiskunnissa alistettu.
- ne olettavat, että naisten kokemukset yksityisessä elämänpiirissä ovat muunnettavissa julkisessa elämänpiirissä tapahtuviin prosesseihin.

Se, että käsitettä pyritään määrittelemään uudelleen osoittaa, että tämänhetkinen määritelmä on sukupuolittunut neutraaliuden sijaan. Perinteisen määrittelyn tilalle tarjotaan globaalin tai ekologisen turvallisuuden käsitettä. (Skjelsbaek 1997, 21)

Toivonen haluaa analyysissään turvallisuuden käsitteestä pysytellä valtiokeskeisessä turvallisuuskäsityksessä tietyin varauksin kansallisesta turvallisuudesta keskusteltaessa. Hänen mukaansa valtiollinen turvallisuus, kansalaisten taloudellinen hyvinvointi ja kansainvälisten ihmisoikeusstandardien toteuttaminen valtion sisällä ole välttämättä sama asia. Valtiollista turvallisuutta saatetaan parantaa kansalaisten ihmisoikeuksien kustannuksella. Joskus siis kansalaisten hyvinvointi ja valtiollinen turvallisuus voivat olla ristiriidassa keskenään. Tästä joudutaankin ongelmanasetteluun: onko valtion säilyminen itseisarvo vai ovatko kansalaisten oikeusturva ja ihmisoikeudet tärkeämpi päämäärä? (Toivonen 1998, 90)

Rauhan- ja konfliktintutkimus on vakiinnuttanut asemansa poikkitieteellisenä tutkimuksenalana 1960-luvulta alkaen. Väkivallan yhteydet *sosiaaliseen sukupuoleen* (gender)<sup>4</sup> eivät ole kuitenkaan olleet tutkimuksen keskiössä. Naistutkijat sanovatkin, että samanaikaisesti miehen esiintyessä sotanäyttämöllä kotiaan, naistaan ja lapsiaan puolustavana sankarina ja nainen pysyessä passiivisena kodin hengettärenä, on kansainvälinen politiikka sekä konfliktien ja sotien analyysi nähty miesten toimintakenttänä. (mm. Cockburn 1998, Skjelsbaek & Smith 2001, Moser & Clark 2001)

Tarinat sotasankareista ja sodan uhreista liittävät aktiivisen toiminnan maskuliinisuuteen ja samalla määrittelevät häviämisen ja valloitetuksi tulemisen feminiinisyudeksi. Tarja Väyrysen mukaan konfliktin- ja rauhantutkimus on elänyt unessa, jossa naisiin ja lapsiin kohdistunut väkivalta on jäänyt ilman huomiota. Tutkijat ovat sittemmin joutuneet myöntämään, että myös konfliktintutkimus on sukupuolispesifiä ja sitä myötä myös sen tekemät havainnot sukupuolittuneita. (Väyrynen 2000, 5)

Perinteiset rauhan- ja konfliktintutkimuksen lähtökohdat saivat uutta sisältöä, jos sukupuolinäkökulma sisällytettäisiin analyysiin, sillä naisilla ja miehillä voi olla hyvin erilainen käsitys, ymmärrys ja kokemus rauhasta ja konflikteista. Sukupuolittuneen todellisuuden kiistäminen estää konfliktin ratkaisuyritysten onnistumisen (Skjelsbaek 1997, 2; Skjelsbaek & Smith 2001, 1-2).

Rauhan- ja konfliktintutkimus on joutunut pohtimaan tutkimuksen sukupuolittuneisuutta ja alalle on alkanut vakiintua feministinen tutkimussuuntauksensa. Feminististä keskustelua ovat määrittäneet useat eri painotukset. Ensimmäinen feministinen tutkijasukupolvi pyrki vastaamaan kysymyksiin miksi ja miten naisia alistetaan patriarkaalisilla rakenteilla ja vallan jakautumisella. Toinen sukupolvi siirtyi pois alistuksen lainalaisuuksista naiskokemuksen kartoittamiseen erityisesti äitiyden ja hoivan kautta. Sukupuolten välistä eroa selitettiin naisten ja miesten kokemusmaailman erilaisuudella. Keskustelua vietiin kohti ihmisyyttä, ihmisoikeuksia ja kulttuurirelativismia. Kolmas eli ns. postmoderni feminismi kiistää yleismaailmallisen naiseuden olemassaolon. Näkemys korostaa naisten keskinäisiä eroja ja erilaisuutta. Sukupuolta ei voida käsitellä erillään tekijöistä, kuten kulttuurista, uskonnosta, luokka-asemasta ja iästä. (Heikkinen et al. 1998, 8-11; Cockburn 1998, 8; Väyrynen 2000, 6; Marshall 2000, 7))

Sukupuolirooleista ja konflikteista käydyin keskustelun voi kiteyttää essentialistisen ja konstruktivistisen koulukuntien taisteluksi. Vastakkain ovat näkemykset sukupuoliroolien biologisesta määrittymisestä ja roolien sosiaalisesta rakentumisesta. (Marshall 200, 7)

### **Sukupuoliroolien biologinen määrittäminen**

Essentialismi eli biologista periytyvyyttä korostava näkökulma perustuu ajatukseen, jonka mukaan tietyt esineet, riippumatta kuinka niitä kuvataan tai määritellään, sisältävät ajattomia ja muuttumattomia sisältöjä.

<sup>4</sup> Gender – sosiaalinen sukupuoli, tarkoittaa sosiaalisesti tuotettuja naisten ja miesten rooleja, jotka ovat muotoutuneet heidän sukupuolensa perusteella. Mitä naisena tai miehenä oleminen merkitsee tietyssä yhteisössä ja kulttuurissa, tietynä historiallisena ajankohtana ja tietyssä elämänvaiheessa. Sukupuolirooleihin vaikuttavat sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset tekijät ja ne ovat jatkuvan muutoksen kohteena. Vastakohtana sosiaaliselle sukupuolelle on biologinen sukupuoli, joka määrittää ihmiset tiettyyn sukupuoleen tiettyjen fyysisten ominaisuuksien perusteella.

Tämän näkemyksen mukaan miehet pyrkivät hierarkkisuuteen, kilpailevat ja ottavat riskejä, kun taas naiset ovat tasa-arvoisempia, tekevät yhteistyötä, huolehtivat ja välttelevät riskejä. Näkökulman mukaan naisissa ja miehissä on biologisesti periytyviä ominaisuuksia ja naisten rauhanomainen luonne perustuu heidän luonnolliseen kykyynsä uusiutua. (Marshall 2000, 7; Caprioli 2000, 52)

1980-luvulla tehdyt tutkimukset sodasta ja rauhasta vahvistavat, että enemmistö naisista vastustaa puolustusmenojen kasvattamista, aseellisia väliintuloja ja ympäristön tuhoamista. Samalla naiset vaativat miehiä useammin köyhien ja vähemmistöjen tukemista.

Miksi naiset vastustavat miehiä useammin aseellisia väliintuloja? Tutkijat sanovat, että naiset hahmottavat elämäkokemuksensa ja rooliensa vuoksi maailmaa hoivan kautta, joka korostaa yhteistyötä ja ihmissuhteiden vaalimista. Miehiin verrattuna naiset eivät nauti kilpailusta ja painottavat päätösten yhteisöllisyyttä itsenäisyyden ja yksilöllisyyden kustannuksella. Vastakohtana tälle on maskuliinisuus, kilpailu ja yksilökeskeisyys. Naiset siis kyseenalaistavat voimankäytön ja sen kannattavat neuvotteluita taisteluiden sijaan. (Boulding 1984, 1; Caprioli 2000, 51-53; Wilcox et al. 1996, 69)

### **Sukupuoliroolien sosiaalinen määrittäminen**

Ns. konstruktivistisen näkemyksen mukaan sosiaalinen sukupuoli on rakentunut sosiaalisesti. Sosiaalinen sukupuoli määrittelee naisten ja miesten hyväksytyt roolit ja sen mukaisen käyttäytymisen yhteisössä. Roolit ja käyttäytyminen opitaan tiedostetusti ja tiedostamatta yksilön sosiaalistuessa osaksi yhteisöään. (Marshall 2000, 8)

Essentialistista näkemystä kritisoivat hyökkäävät staattisen ja biologisesti määrittyvän identiteetin tulkintaa vastaan. Konstruktivistit näkevät identiteetin olevan jatkuvassa muutoksessa ja tilanteista riippuvainen. Yhdellä ihmisellä on useampia rooleja ja niiden tuomia moninaisia käyttäytymismalleja käytössään. (Smith 2001, 36; Skjelsbaek 1997, 14)

Tämän vuoksi tutkijat varoittavat ns. vaarallisesta sisaruudesta, jolla peitetään naisten erilaiset kokemukset ja käsitykset ympäröivästä maailmasta ja konflikteista. Sukupuoli ei ole irrallinen, vaan se on aina suhteessa rotuun, kulttuuriin, kansakuntaan, uskontoon, luokka-asemaan, ikään ja muihin seikkoihin. Tämän näkemyksen mukaan yksistään naisena oleminen ei pysty yhdistämään kaikkia maailman naisia yhdeksi ryhmittymäksi, ei siis myöskään yhdeksi rauhanliikkeeksi. (Väyrynen 2000, 6; Cockburn 1998, 8; Marshall 2000, 7)

### **Näkemykset poliittisen keskustelun välineinä**

Näkemykset, jonka mukaan ryhmää (jota jo yhdistää sukupuoli, ikä, luokka tai kasti) ja sen jäseniä yhdistävät samansuuntaiset ominaisuudet, asenteet ja poliittiset näkemykset, on ollut ja on edelleen suosittu tapa jäsentää tai mobilisoida yhteiskuntaa. Tätä strategiaa on käytetty mm. rauhan- ja aseistariisun sekä kansalais- ja poliittisten oikeuksien kampanjoissa, ja tähän globaaliin naiseuden ajatukseen on myös naisliike tukeutunut. (Smith 2001, 32-33).

Väite, että naiset ovat rauhaarakastavia ja parempia neuvottelijoita, on yleinen poliittisessä keskustelussa, jossa tavoitellaan naisten osuuden lisäämistä päätöksenteossa. Naisten osuutta kasvattamalla taataan rauha ja lisätään yhteiskunnan vakautta. Toisaalta samaa argumentointia naisten rauhaarakastavuudesta on käytetty antifeministien ja konservatiivisissa vaatimuksissa, joiden mukaan naisten luontevin paikka on kotona lastenkasvattajana. Kuinka kohdella niitä naisia, jotka eivät ole äitejä tai eivät halua tulla äideiksi? Tai onko miehellä mahdollisuus olla

rauhanomainen? Sodan vastustaminen on naisille kulttuurisesti sallitumpaa. (Marshall 2000, 8-9; Smith 2001, 45; Heikkinen et al. 1998, 17-18)

Maskuliinisuus määrittelee useiden instituutioiden ja organisaatioiden sisäistä kulttuuria ja omaksuttuja toimintatapoja. Valtionhallinto, turvallisuuspalvelut ja kansainväliset järjestöt ovat rakenteeltaan ja toiminnaltaan maskuliinisuuden tuotteita, joille on ominaista hierarkkisuus, yksilökeskeisyys, kilpailu ja vahva autoritäärinen johtajuus. (Pankhurst 2000, 14)

Skjelsbaek on selvittänyt armeijan sosiaalista rakennetta ja pohtinut kuinka maskuliinisuus peilautuu sen käytännöissä ja miesten kokemuksissa armeijasta. Monissa maissa rangaistaan miehiä, jotka kieltäytyvät menemästä armeijaan. Armeijan uramahdollisuuksia korostetaan ja sotilaasta luodaan sankarimyyttiä. Intian armeija mainostaa lentäjän uraa isolla tienvarsimainoksella ”Liity Intian ilmavoimiin – edessäsi on loistava ura ja upea elämäntapa”.

Armeija on hierarkkinen järjestelmä, jossa kannatetaan autoritääristä johtamistapaa. Sanotaan, että armeija tekee pojista miehiä ja kouluttaa miehiä työelämään. Sotilasaikana nuoret miehet irrotetaan normaaleista elämäkuvioistaan ja heille luodaan uusi arki uusine sääntöineen ja ihmissuhteineen. Aikaa kuvaa yksityisyyden menettäminen ja julkisen tilan kasvu. Ervin Goffmanin termein armeija on totaalinen instituutio, jossa johtajat erottuvat alaisista ja joissa alokkaat/sotilaat ovat tiedostetusti samanarvoisia keskenään. Armeija on kontrolloitu järjestelmä, jonka perimmäisenä tarkoituksena on kohdata valtion ulkoapäin tulevat uhat sekä säilyttää maan sisäinen järjestys. Perimmäisenä tarkoituksena on suojella siviilejä, yleensä siis naisia ja lapsia. (Skjelsbaek 1997,25)

Maskuliinisuutta tutkivat miehet ja naiset korostavat miehuuden moninaisuutta samaan tapaan kuin feministitkin. Väkivallan kohtaaminen tarkoittaa maskuliinisuuden uudelleenmäärittelyä ja niiden rakenteiden purkamista, jotka ilmentävät miesten valta-asemaa ja etuoikeuksia. Jotta tämä onnistuisi, on sekä miesten että naisten osallistuttava maskuliinisuuden ja feminiinisuuden uudelleenmäärittelyyn. Patriarkaalisuus ei siis ole ainoastaan miesten ongelma, vaan se on vallankäytön järjestelmä, jota sekä miehet että naiset käyttävät hyväkseen. (Skjelsbaek 1997, 13 & 27; Pietilä 1997, 20)

Feminiinisyttä ja maskuliinisuutta tarkastelevan keskustelun olevan hedelmällisempää kuin nais/mies –vastakkainasettelun. Edellisessä painottuvat naisten ja miesten sosiaaliset roolit ja on mahdollista pohtia näiden sukupuolittuneiden roolien ja rooliodotusten muutoksia. Muutokset rooleissa saattavat johtaa uusien konfliktien syntymiseen, kun valtasuhteet ja vallanpitäjät muuttuvat. On löydettävä vaihtoehtoja konfliktien väkivaltaiselle ratkaisulle. (Pankhurst 2000, 16)

Konfliktintutkijat painottavatkin muutoksen mahdollisuutta. Näkemys, jonka mukaan sukupuoliroolit syntyvät sosiaalisessa oppimisprosessissa, korostaa identiteetin muutoksia ja jatkuvaa oppimista. On siis mahdollista purkaa olemassa olevia rakenteita ja pyrkiä konfliktien ennaltaehkäisyyn rauhanomaisin keinoin. (Skjelsbaek 1997, 5; 2001, 52)

Keskustelu ympäristön ja perimän merkityksestä käyttäytymisen määrittäjänä ei varmastikaan pääty tähän. Sekä biologiaa että sosiaalista prosessia painottavat lähestymistavat pyrkivät muuttamaan sodankäynnin ja konfliktin ratkaisun tapoja ja lisäämällä rauhanomaisia ratkaisumalleja.

Turvallisuutta ja konflikteja koskevan keskustelun kannalta on olennaista vaatia naisten osallistumista turvallisuutta ja ulkopoliittikkaa koskevaan päätöksentekoon. Toisaalta samaan hengenvetoon on todettava, että sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu vasta sitten, kun sukupuolirooleja ja niitä ylläpitäviä rakenteita muutetaan.

Naisten osallistuminen ulkopoliittikkaan ei siis sellaisenaan vielä välttämättä muuta politiikan sisältöä tasa-arvoisemmaksi tai väkivallattomaksi. Onkin kiinnitettävä huomiota päätöksenteon ja politiikan muodostumisprosesseihin. Naisten osallistumisen lisääminen on kuitenkin tärkeä alkuehto pysyvien muutosten aikaansaamiseksi järjestelmään. (Caprioli 2000, 52-53; Pankhurst 2000, 14-15; Marshall 2000, 9)

YK on käsitellyt naisiin ja rauhaan liittyviä kysymyksiä YK:n perustamisesta lähtien. Naisten rooliin on paneuduttu etenkin naisten asemaa käsittelevän toimikunnan (Commission on the Status of Women, CSW) perustamisesta alkaen. Sekä YK:n peruskirja vuodelta 1945 ja ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus vuodelta 1948 vahvistavat naisten yhtäläiset ihmisoikeudet ja perusvapaudet miesten kanssa. Näiden sopimusten jälkeen on hyväksytty useita muita asiakirjoja, joissa kaikissa sukupuoleen kohdistuva syrjintä on kielletty. (Pentikäinen 2001, 544)

Naisten asemaa käsittelevä toimikunta perustettiin talous- ja sosiaalineuvoston ECOSOC:n yhteyteen ja se on toiminut itsenäisenä toimikuntana vuodesta 1947. Alussa kädenvääntöä käytiin toimikunnan sijoittamisesta ihmisoikeustoimikunnan alle, mutta itsenäistä roolia vaatineet saivat tahtonsa läpi. Toimikunnan kahden ensimmäisen vuosikymmenen tärkeimmäksi tehtäväksi tuli naisten oikeudellisen aseman kartoittamisen jäsenmaissa sekä uusien säädösten ja yleissopimusten valmistelu. CSW toimi aktiivisesti jo yleismaailmallisen ihmisoikeusjulistuksen valmistelussa saadakseen julistuksen kielellisesti tunnustamaan naiset ja miehet tasa-arvoisina. (Pietilä 2001, 14)

Vuonna 1966 YK:n yleiskokous hyväksyi päätöslauselman 2200A naisten ja lasten suojelusta hätätilanteissa ja konflikteissa. Tämä päätöslauselma perustuu näkemykselle, jonka mukaan naiset ja lapset ovat konfliktien uhreja, jotka vaativat erityissuojelua. Tämä dokumentti ei vielä tunnusta naisia aktiivisina toimijoina vastustamassa konflikteja tai osallistumassa niihin. (Poehlman-Doumbouya & Hill 2001, 1)

### **Rauhankysymykset YK:n naisten vuosikymmenen aikana**

Naiset tulivat selkeästi näkyviin YK:ssa vuoden 1975 aikana, jolloin järjestettiin ensimmäinen naisten maailmankonferenssi. Meksikon julistuksena kulkeva asiakirja, ns. maailman toimintasuunnitelma, kiteytti naisliikkeen päätavoitteet kolmeen käsitteeseen: tasa-arvo, kehitys ja rauha. (Pietilä 2001, 27)

Meksikon 1975 konferenssista lähtien rauhankysymykset ovat vakiintuneet myös muiden konferenssien pysyviksi teemoiksi. Kun sukupuolten välinen tasa-arvo edistyy, paranevat myös rauhan mahdollisuudet. Toisaalta ilman rauhaa kehitys ei kulje kohti tasa-arvoa. Sosiaalisen pääoman tutkijat puhuvat myös ns. luottamuksen yhteiskunnasta. Yhteiskunnallisen luottamuksen ilmapiiri, joka on talouden toimivuuden kannalta tärkeä, perustuu sosiaaliseen koossapysyvyyteen. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa yhteiskunta ei jakaudu liian voimakkaasti hyvin ja huonosti toimeentuleviin. Yhteiskunnassa elävät kokevat yhteiskunnan oikeudenmukaiseksi ja vallitsevan hallinnon oikeutetuksi. Sosiaalisen koheesion hajoaminen aiheuttaa väkivaltaa, levottomuutta ja turvattomuutta. (Pietilä 2001, 27; lisää aiheesta Petri Ruuskanen, VATT:n tutkimuksia 81).

Vuosikymmen 1976-1985 julistettiin YK:n naisten vuosikymmeneksi, jonka aikana järjestettiin Kööpenhaminassa vuonna 1980 kuluneen vuosikymmenen saavutuksia arvioinut toinen naisten maailmankonferenssi. Kolmas naisten maailmankonferenssi järjestettiin vuonna 1985 Nairobissa.

Ennen Nairobin konferenssia YK:ssa hyväksyttiin vuonna 1979 yksi naisten oikeuksien kannalta tärkeimmistä asiakirjoista, eli kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (CEDAW), jota kutsutaan myös YK:n naissopimukseksi. Tämän asiakirjan tarkoituksena on luoda välineitä, joilla voidaan puuttua naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Sopimus on laaja-alaisin naisten oikeuksia koskeva asiakirja ja se koskee kaikkia niitä tilanteita, joissa naisten syrjintä estää ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tasavertaisen toteutumisen. Sopimuksen yhtenä tavoitteena on



perinteisistä nais- ja miesrooleista luopuminen ja roolien monipuolistaminen. Sopimuksen täytäntöönpanoa seuraa naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (ns. CEDAW-komitea), jolle sopimusvaltiot tekevät säännönmukaisesti raporttinsa. (mm. Pentikäinen 2002, 548-549)

Naisten konferenssit ovat käsitelleet rauhaa, turvallisuutta ja aseistariisuntaa alusta alkaen, mutta näitä keskusteluja on varjostanut epävarmuus siitä niillä tarkoitetaan. Gieryczin mukaan vuonna 1985 pidetyn Nairobien konferenssin tärkeimmäksi anniksi nousi rauhan käsitteen kokonaisvaltainen määritelmä. Sen mukaan rauha ei ole vain sodan, väkivallan ja vihollisuuksien puutetta, vaan taloudellista ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoisuutta ja ihmisoikeuksien toteutumista yhteisöissä. (Gierycz 2001, 15)

Nairobien strategioissa yhdistettiin rauhankeskustelu kaikkinaiseen väkivallan käyttöön, oli se sitten naisiin kohdistuvaa henkilökohtaista tai sodan aiheuttamaa väkivaltaa. Gierycz mainitsee, että konferenssin jälkeen vallitsi suurta toiveikkuutta siitä, että kokonaisvaltainen rauhankäsite ja yhteydet ihmisoikeuksiin, sukupuolten välinen tasa-arvo ja naisiin kohdistuvan väkivallan poistaminen saataisiin osaksi YK:n ja sen eri järjestöjen keskustelua ja tavoitteita. Eräiden arvioiden mukaan näin ei kuitenkaan ole käynyt. Tästä huolimatta naistutkijat ja naisjärjestöt alkoivat tehdä työtään Nairobissa sovittujen käsitteiden pohjalta ja omaksuivat sovitut periaatteet toimintaansa. (Gierycz 2001, 16).

Nairobien strategia tunnustaa naisten roolin rauhantuojana perheen, yhteisön, kansakunnan ja globaalien maailman tasolla ja vaatii naisten osallistumista päätöksentekoon. Strategiassa vaaditaan naisille asemaa kaikissa YK:n rakenteissa, mukaan lukien turvallisuusneuvostossa. (Poehlman-Doumbouya & Hill 2001, 2-3)

YK:n yleiskokous hyväksyi päätöslauselman 3519 vuonna 1985 naisten osallistumisesta kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden vahvistamisessa. Muutos diskurssissa uhrista toimijaksi oli tapahtunut. Päätöslauselma ajaa naisjärjestöjen ja -ryhmien roolia rauhan vahvistamiseksi, kolonialismin, rasismien, syrjinnän jne. lopettamiseksi. (Poehlman-Doumbouya & Hill 2001, 2)

### **Paradigman muutos kuljettaessa kohti Pekingiä**

Valtionjohtajat kokoontuivat arvioimaan Nairobien strategioiden toteutumista vuonna 1990 ja keskusteluihin naisista ja rauhasta sisällytettiin uusia teema-alueita, mm. naisten osallistuminen julkiseen päätöksentekoon sekä kansalaisyhteiskunnan rooli rauhassa ja rauhankasvatuksessa. 1990-luvun alussa korostettiin ajatusta naisten poliittisesta osallistumisesta etenkin päätöksentekoprosesseihin. (Gierycz 2001, 16)

Kylmän sodan päättyminen muutti poliittista ilmapiiriä, jolla oli vaikutuksensa myös rauhaa koskevaan keskusteluun. Kaikki osapuolet eivät enää olleet kiinnostuneita käsittelemään rauhan kysymyksiä, sillä sotaan ja rauhaan liittyvien ongelmien nähtiin ratkenneen kylmän sodan päättyttyä. Siirtymätalouksien demokratisoitumista tuettiin ja painotettiin naisten osallistumista kansainväliseen ja kansalliseen päätöksentekoon. (Gierycz 2001, 17).

Kylmän sodan päättyminen toi myös muutoksia naisaktivistien toimintaan. Naisten rooli rauhankampanjoissa oli aiemmin keskittynyt vastustamaan ydinvoimaa sekä kannattamaan aseistariisuntaa, rauhankasvatusta ja väkivallan lopettamista. Uudessa poliittisessä tilanteessa vaadittiin naisten osallistumista kaikkeen päätöksentekoon rauhaa koskevissa neuvotteluissa. Naisten osallistumista tasavertaisina neuvottelijoina on perusteltu ihmisoikeusnäkökulmasta. (Gierycz 2001, 17-18).

Hallitusten asenteet ovat muuttuneet positiivisiksi kansalaisyhteiskuntaa kohtaan, joka on antanut uusia mahdollisuuksia myös naisliikkeelle ja aktivisteille. Hallitukset ovat alkaneet myös kiinnittää entistä enemmän huomiota naisten kokemaan väkivaltaan sotien aikana sekä raiskauksiin ja pakotettuun prostituutioon. Samalla on ymmärretty, että perinteisesti naiset on nähty konfliktien uhreina. (Gierycz 2001, 18).

YK:n Wienin ihmisoikeuskonferenssi vuonna 1993 vaati naisten oikeuksien ajamista osana ihmisoikeuksia. Asiakirjassa käsitellään naisiin kohdistuvaa syrjintää ja mainitaan erityisesti naisten systemaattiset raiskaukset aseellisten konfliktien aikana.

Vuonna 1995 Neljännen naisten maailmankonferenssin jälkeen hyväksytty Pekingin toimintaohjelma nosti naisten roolin aseellisissa konflikteissa yhdeksi kriittisistä teemoista. Toimintaohjelma korostaa naisten tärkeää roolia konfliktien ratkaisemisessa sekä siihen liittyvässä päätöksenteossa, erityisesti rauhanprosesseissa kaikilla tasoilla. Samalla korostetaan naisten roolia ns. rauhankulttuurin lähettiläinä sekä rauhanliikkeiden aktivisteina. Toimintaohjelma painottaa aseellisten konfliktien vaikutuksia naisiin sekä naisten aktiivisen roolin lisäämistä väkivallattomassa konfliktinratkaisussa.

”Naiset ja aseelliset konfliktit” on yksi Pekingin toimintaohjelman sisältämistä kriittisistä alueista. Toimintaohjelma vaatii naisten osallistumisen lisäämistä, puolustusmenojen vähentämistä, väkivallattomien konfliktinratkaisumenetelmien edistämistä, naisten roolin kasvattamista rauhankulttuurin levittämisessä, avun ja koulutuksen antamista pakolaisnaisille sekä avustusta naisille, jotka elävät miehityksellä alueilla. (Poehlman-Doumbouya & Hill 2001, 4)

Naisten oikeus osallistua poliittiseen päätöksentekoon nähdään Pekingin toimintaohjelmassa yhtenä naisten ihmisoikeutena ja kansalaisvelvollisuutena. Sen sijaan, että naiset nähdään konfliktien avuttomina uhreina tai humanitaarisen avun kohteina, naiset nähdään aktiivisina toimijoina konfliktien ratkaisun kaikilla tasoilla. Sama asiakirja painottaa tarvetta valtavirtaistaa sosiaalisen sukupuolen/sukupuolinäkökulma kaikkiin toimintaohjelman muihin kriittisiin alueisiin. (Gierycz 2001, 18-19).

Naisten asemaa käsittelevän toimikunnan istunto tarkasteli vuonna 1998 naisten asemaa aseellisissa konflikteissa ja päätyi suosittelemaan, että kaikessa toiminnassa kiinnitetään huomiota oikeudenmukaisuuteen ja naisten erityistarpeisiin aseellisissa konflikteissa. Naisten osallistumista tulisi tukea rauhanturvaamis- ja rauhanrakentamisoperaatioissa, konfliktien estämisessä, konfliktien ratkaisussa ja konfliktien jälkeisissä jälleenrakentamisprosesseissa rauhankulttuurin edistämiseksi. (Poehlman-Doumbouya & Hill 2001, 4)

Turvallisuusneuvoston vuonna 1999 hyväksymässä asiakirjassa siviilien suojelusta aseellisissa konflikteissa kiinnitetään huomiota humanitaarisen avun sukupuolinäkökulmiin ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Naiset nähdään edelleen suojelua tarvitsevana väestöosana, eikä asiakirjassa käsitellä naisten roolia aktiivisena toimijana rauhan ja turvallisuuden kysymyksissä.

Naisten rooli konfliktien estämisessä nousi vuonna 2000 useamman kerran käsittelyyn YK:ssa. Windhoekin julistus arvioi YK:n rauhanturvaoperaatioita ja siinä todetaan, että vaikka naiset ovat nousseet osaksi YK:ssa käytävää keskustelua, on naisilta evätty mahdollisuus toimia täysipainoisesti rauhanturvaoperaatioissa. Sukupuolinäkökulmaa ei oltu huomioitu sen vaatimalla tavalla. Julistuksessa on selkeitä suosituksia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta niin operaatiotasolla, neuvotteluissa, mandaattien määrittelyssä, operaatioiden johtamisessa,

suunnittelussa ja rakenteessa, rekrytoinnissa, henkilöstön kouluttamisessa kuin operaatioiden arvioinnissa ja tiedottamisessa. (Poehlman-Doumbouya & Hill 2001, 4)

Vuonna 2000 julkaistussa Brahimin raportissa mainitaan sukupuolinäkökulma ainoastaan ohimennen vaatimalla YK:n pääsihteerä kiinnittämällä huomiota rauhanturvaoperaatioiden rekrytointiprosessiin tasaisen sukupuolijaon varmistamiseksi.

Naisaktivistit kritisoivat Brahimin raporttia ja sanoivat sen kiinnittävän aivan liian vähän huomiota sukupuolinäkökulmaan. Naisjärjestöt osallistuivat raportin viimeistelyyn tekemällä lisäyksiä muutamiin kriittisiin alueisiin. He korostivat naisten roolia varhaisvaroitussjärjestelmien kehittämisessä, ehdottivat tasa-arvoasiantuntijoiden sijoittamista operaatioihin ja kiinnittivät huomiota sukupuolinäkökulman sisällyttämistä rauhanturvaoperaatioihin liittyvään koulutukseen. (Poehlman-Doumbouya & Hill 2001, 5)

Vuoden 2000 lopulla YK:n turvallisuusneuvoston hyväksymä päätöslauselma 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” perustuu aiemmin määritellyille YK-strategioille naisten osallistumisesta rauhankysymyksiin (pätöslauselma liitteenä 1). Pätöslauselmassa pyritään lisäämään naisten vaikuttamismahdollisuuksia YK:n alaisissa rauhanturvaoperaatioissa. Pätöslauselma painottaa konfliktien ratkaisua ja vaatii naisten osallistumista rauhaa koskevaan päätöksentekoon ja rauhanprosesseihin. Rauhanturvaoperaatioissa on analysoitava toiminnan sukupuolinäkökulmaa ja varmistettava sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kaikessa politiikassa, raportointijärjestelmissä ja toteutettavissa ohjelmissä. Henkilöstön osaamista on lisättävä koulutuksen avulla. Operaatioissa on lisäksi kiinnitettävä huomiota naisten ja tyttöjen erityissuojeluun. Pätöslauselmassa korostetaan myös, että turvallisuusneuvoston käynnistämässä operaatioissa on kuultava paikallisten ja kansainvälisten naisryhmien näkemyksiä naisten oikeuksien toteutumisesta. Pätöslauselman 1325 täytäntöönpano on parhaillaan käynnissä

YK:n pääsihteerä Kofi Annan julkaisi vuonna 2001 raportin aseellisten konfliktien ehkäisemisestä. Raportissa pääsihteerä painottaa valtioiden ensisijaista roolia konfliktien hallinnassa ja kansalaisyhteiskunnan erityistehtäviä tässä prosessissa. Kansainvälisen yhteisön tehtävänä on lähinnä kansallisen osaamisen tukeminen. Pääsihteerä korostaa konfliktien sosiaaliin, kulttuurisiin, ympäristötekijöihin ja rakenteellisiin perussyihin paneutumista. Pätöslauselman 1325 mukaisesti pääsihteerä on nimennyt naisia, rauhaa ja turvallisuutta käsittelevän työryhmän, jonka toimenkuvana on laatia koko YK-järjestelmän kattava toimintasuunnitelma päätöslauselman toteuttamiseksi kaikessa toiminnassa.

YK:n naisrahasto UNIFEM on useiden vuosien ajan tukenut paikallisia naisjärjestöjä muun muassa Sudanissa, Somaliassa ja Burundissa, jotta niiden mahdollisuudet osallistua paikallisiin rauhanprosesseihin paranisivat. Kokemuksista on myös julkaistu kirjan ’ Women at the Peace Table – Making a Difference’, jossa pohditaan naisten roolia rauhanrakennusprosesseissa. Loppuvuonna 2002 ilmestyvä Elisabeth Rehnin ja Ellen Johnson Sirleafin selvitystyö tulee antamaan suosituksia mm. naisten osallistumisesta konfliktien ehkäisyyn, naisten ja lasten suojeluun, rauhanturvaoperaatioihin ja rauhanprosesseihin. Samoin useat kansalaisjärjestöt, kuten International Alert, tekevät jatkuvaa arviointia päätöslauselman kansallisesta ja kansainvälisestä toteutumisesta. (esim. Naraghi-Anderlini 2001)

Yksi suurimmista uudistuksista naisten oikeuksien toteuttamiseksi konfliktitilanteissa on Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustaminen. Rikostuomioistuimen perussääntö määrittelee raiskauksen, seksuaalisen orjuutuksen, pakotetun prostituution, pakotetut raskaudet, sterilisaation ja seksuaalisen väkivallan sotarikoksiksi ja rikoksiksi inhimillisyyttä kohtaan. Myös naiskauppa

nähdään orjuutuksen muotona. Rikostuomioistuin pyrkii valitsemaan tasapuolisesti naisia ja miehiä tuomareiksi. Se painottaa myös asiantuntemusta naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan kysymyksissä. Tuomioistuinten syyttäjillä on mahdollisuus omien asiantuntijoidensa tarjoaman tiedon lisäksi kerätä todistusaineistoa mm. kansalaisjärjestöiltä. Konfliktialueilla toimivat naisjärjestöt voivat täten nostaa esille tapauksia naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Kesällä 2002 tarvittavat 60 valtiota olivat ratifioineet rikostuomioistuimen perussäännön ja rikostuomioistuin aloitti toimintansa Haagissa heinäkuussa 2002. Käytännön toiminta alkaa vuoden 2003 alkupuolella.

### Konfliktien ehkäisykeskustelusta

Nykyinen rauhan- ja konfliktintutkimus näyttäisi jakaantuvan kahteen koulukuntaan. Toisen näkemyksen mukaan konfliktit johtuvat toteutumattomista inhimillisistä tarpeista ja konfliktien ratkaisun pitäisi pysyttäytyä näiden tarpeiden tyydyttämisessä. Toiset tutkijat puolestaan näkevät, että onnistuakseen konfliktin ratkaisun tulee kiinnittää huomiota yhteiskunnan rakenteisiin ja epäoikeudenmukaisuuksiin, ns. konfliktin perussyihin. Cockburn viittaa Adam Curleen toteamalla, että mikäli rauhalla halutaan tarkoittaa muuta kuin aselepoa, on välttämätöntä kiinnittää huomiota pitkän tähtäimen kehitykseen ja kasvattaa paikallisia resursseja. (Cockburn 1998, 8)

Tutkijat ja poliitikot myöntävät, että konfliktien estäminen on viisasta ja inhimillistä. Se on myös huomattavasti halvempaa kuin rauhanturvaaminen tai konfliktien seurausten hoitaminen. Konfliktien estosta onkin tullut yksi aikamme mantrioista. Useat kansainväliset järjestöt, kuten G8-ryhmä, OECD ja EU, kuten myös lukuisat yksittäiset hallitukset, ovat määritelleet konfliktien eston strategioitaan ja politiikkaansa. Myös YK:n sisällä puhutaan konfliktien ehkäisyn kulttuurista. Haasteeksi on tullut osoittaa sen toimivuus. (Griffin 2001, 484)

Kaikki YK:n jäsenvaltiot eivät ole samaa mieltä konfliktinehkäisyn mielekkyydestä. Osa jäsenvaltioista kokee konfliktien ehkäisemiseen panostamisen poliittisena ehdollistamisena ja kokevan täten suvereniteettinsa loukatuksi. Osa kritisoi YK-järjestelmän epädemokraattisuutta.

YK:n pääsihteeri Kofi Annan on todennut vuonna 2001 julkaistussa konfliktinestoraportissaan, että konfliktinehkäisyn ongelmana on se, että niiden kustannukset on maksettava välittömästi, vaikka ehkäisystä saavutettavat hyödyt nähdään vasta kaukaisessa tulevaisuudessa. Hyödyt eivät myöskään ole käsin kosketeltavia; kun konflikti onnistutaan ehkäisemään, mitään ei tapahdu. (Annan 2001, esipuhe, Griffin 2001, 485, 487; suvereniteetin menetyksestä myös Miall et al. 1999, 117).

Koska konfliktien luonne on muuttunut, myös perinteiset konfliktien estokeinot joudutaan haastamaan. YK:n rauhan agenda painottaa ehkäisevää diplomati<sup>5</sup> ja tuo keskusteluun monitasoisen diplomati<sup>6</sup> laajentaakseen konfliktien estämiseen ja ratkaisemiseen tarvittavia työkaluja. Valtioiden suvereniteetin rikkomisen pelon vuoksi on alettu pohtia uudenlaisia ratkaisuja, joissa kansalaisyhteiskunnalla on merkittävä rooli. Alueelliset ja paikalliset järjestöt ja instituutiot sekä ruohonjuuritason aktivismi nousee osaksi kansainvälistä rauhanrakentamista. (Laakso & Launonen 1997, 58)

Väyrysen mukaan konfliktinehkäisyssä on kiinnitetty liikaa huomiota perinteisiin ratkaisumenetelmiin eli virallisiin neuvotteluihin ja korkean tason välitystoimintaan sen sijaan, että olisi kehitetty vaihtoehtoisia ja rinnakkaisia malleja. Väyrynen perää kansalaisyhteiskunnan osallistumista konfliktien ennaltaehkäisyyn ja ratkaisuun, sillä kansalaisjärjestöillä on erilaiset mahdollisuudet rakentaa yhteisöjen välistä luottamusta ja yhteisöllistä turvallisuutta kuin

<sup>5</sup> Rauhan agenda on vuonna 1992 julkaistu silloisen YK:n pääsihteerin Boutros-Ghalin näkemys kansainvälisen rauhan ylläpitämisestä. Ehkäisevä diplomati (preventive diplomacy) – on määritelty YK:ssa toiminnaksi, jonka avulla estetään osapuolten välisiä kiistoja, estetään kiistojen kehittyminen konfliktiksi ja rajoittaa konfliktien laajuutta niiden syttyessä.

<sup>6</sup> Monitasoinen diplomati (multi-track diplomacy/multi-track solutions) –termillä tarkoitetaan prosessia, jossa ryhmä erilaisia toimijoita osallistuu prosessiin lisäten sen läpinäkyvyyttä ja osallisuutta. John McDonald erottaa yhdeksän erilaista ryhmää, kuten hallitukset, ammattimaiset organisaatiot, yksityissektori, kirkot, media, yksittäiset kansalaiset, koulut ja oppilaitokset, aktivistit sekä rahoittajalaitokset. Tämän lisäksi toimijoiksi lasketaan myös naisliike, nuoret sekä taitelijat (NDCO 1997)

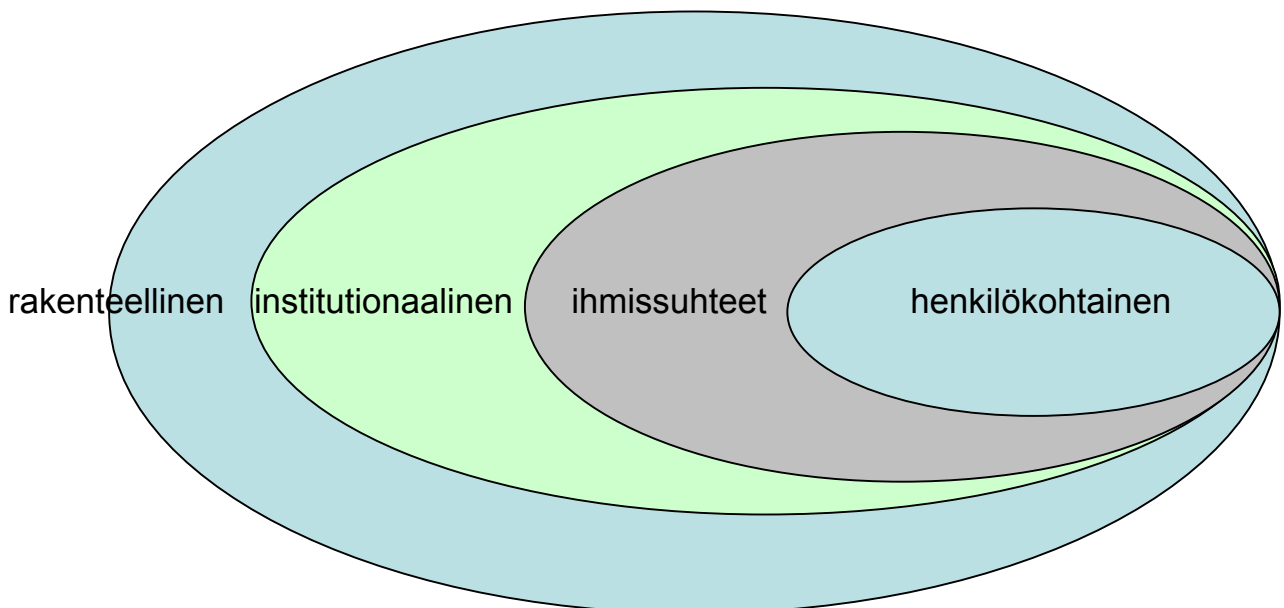
esimerkiksi YK:n rauhanturvaajilla.

Kansalaisjärjestöt ovat valmiita pitkiin prosesseihin, joita tarvitaan yhteisöllisten konfliktien ratkaisemisessa ja yhteiskuntien jälleenrakentamisessa. Konfliktien ehkäisemisen ja –ratkaisemisen läheisyysperiaatteen mukaan konfliktien hallinnan tulisi tapahtua mahdollisimman paljon paikallisella tasolla ja monen erilaisen toimijan kanssa (Väyrynen 1997, 6-7)

Yksi esimerkki kansalaisjärjestöjen toiminnasta konfliktien estoprosesseissa on Etelä-Aasiassa toimiva WISCOMP-hanke (Women in Security, Conflict Management and Peace), joka pyrkii vaikuttamaan Etelä-Aasiassa olemassa oleviin konflikteihin tarjoamalla keskustelumahdollisuuksia tutkijoille, aktivisteille ja toimittajille painottaen samalla sukupuolten välisen tasa-arvon tärkeyttä kaikessa konfliktityössä. Hankkeesta lisää tämän selvityksen lopussa.

Feministiset tutkijat ovat kritisoineet perinteistä konfliktien estokeskustelua sanomalla, että virallisista neuvotteluprosesseista puuttuu välillä kokonaan ymmärrys konfliktien jatkumosta, olemassa olevista rakenteista ja niiden aiheuttamasta väkivallasta. (Marshall 2000, 20)

Sen sijaan, että konfliktin ratkaisu- ja ehkäisyprosesseissa keskitytään ainoastaan aseellisiin konflikteihin ja poliittiseen väkivaltaan, tulisi väkivalta nähdä sukupuolituneena jatkumona poliittisena, taloudellisena ja sosiaalisena väkivaltana. Näihin kaikkiin osa-alueisiin tulee kiinnittää huomiota, mikäli halutaan tavoitella kestävästä rauhaa. Väkivallan syitä olisikin Moserin (2001) mukaan tarkasteltava neljällä eri tasolla:



Rakenteellisella tasolla tarkoitetaan makrotason poliittista, taloudellista ja sosiaalista järjestelmää sekä poliittista ilmapiiriä, joka sisältää kulttuuriset sosiaalisen sukupuolen normit. Institutionaalisisella tasolla tarkoitetaan virallisia sekä epävirallisia instituutioita, niiden sukupuolituneita rakenteita ja käytäntöjä ja sosiaalisia verkostoja, joissa sosiaalisen sukupuolen roolit peilautuvat. Ihmissuhteiden tasolla viitataan yksilöiden välisiin suhteisiin perheessä, kotitaloudessa sekä ystävyys-suhteissa. Yksilötasolla viitataan henkilökohtaiseen historiaan ja kokemuksiin, jotka vaikuttavat yksilön reagointiin ihmissuhteissa ja institutionaalisisessa kanssakäymisessä. Mallin mukaan väkivalta ei synny ainoastaan yhdellä tasolla, vaan väkivaltaan liittyy useamman tason syitä. (Moser 2001, 39-40)

## Sukupuolinäkökulmaa varhaisvaroitusjärjestelmiin

Väyrynen uskoo, että konfliktit voidaan ehkäistä ennakoivan diplomatian ja konfliktien varhaisvaroituksen<sup>7</sup> avulla. Konflikteja voidaan ehkäistä kolmessa strategisessa vaiheessa: ennen niiden syntyä, niiden eskaloitessa eli laajetessa, sekä niiden puhjetessa uudelleen. (Väyrynen 1997, 5)

Griffinin mukaan konfliktien ennakoinnilla ei ainoastaan pyritä kiristyneen tilanteen rauhoitteluun, vaan myös väkivaltaisen konfliktin syiden tunnistamiseen ja ratkaisemiseen. On todistettu, että mitä aiemmin ehkäisemisprosessi saadaan käynnistettyä, sitä paremmat ovat mahdollisuudet onnistua. Yleisesti käytetäänkin termiä varhais-varhais-varhaisvaroitusta varhaisvaroituksen sijaan. Tarvitaan selkeitä indikaattoreita ja valvontajärjestelmää, jotta varhaisvaroituksen antamia signaaleja osattaisiin muuttaa varhaiseksi toiminnaksi. Osa tutkijoista väittääkin, ettei ongelmana niinkään ole varhaisvaroituksen puute, vaan varhaisen reagoinnin ja toiminnan eli poliittisen tahdon puute. (Griffin 2001, 487-492)

Griffin painottaa, että perinteisellä kehitysyhteistyöllä voidaan myös edesauttaa konfliktien syntymistä ja hän peräänkuuluttaa syvällistä analyysiä alueen poliittisesta ilmapiiristä ennen yhteistyöhön ryhtymistä. (Griffin 2001, 491)

On syytä tehdä ero varhaisvaroituksen, varhaisen toiminnan ja riskien arvioinnin välillä kehitettäessä entistä parempia ennakointijärjestelmiä. Riskien arvioinnilla tarkoitetaan etäältä tehtyä arviota tarkemmin määrittelemättömistä olosuhteista, kun taas varhaisvaroitusjärjestelmä vaatii nopeampaa analyysiä tapahtumista, jotka voivat tietyissä olosuhteissa johtaa konfliktin syntyyn. (Clapham 2001, 17, Gurr 1996)

Cockburnin mukaan väkivallan eri muodot (suora, rakenteellinen, kulttuurinen) tulisi nähdä konfliktin ennakkovaroituksena. Väkivaltaa ilmenee usein kun jonkun ryhmän olemassaoloa tai kehitystä rajoittaa jokin suhde tai valtaan ja resursseihin liittyvä jakotilanne. Rakenteellista väkivaltaa on olemassa ennen suoran väkivallan merkkejä. Esimerkkinä hän mainitsee taloudellisen epävakauden ja erityisesti köyhyiden naisistumisen. (Cockburn 2001, 17)

Kuten aiemmin todettiin, konfliktien hallintaa koskeva tutkimus ja aktivismi ovat jättäneet sukupuolinäkökulman lähes huomiotta. Myöskään konfliktien ennakoinnissa, esimerkiksi varhaisvaroitusjärjestelmien kehittämisessä, ei sukupuolinäkökulmaa ole juuri käytetty. Tämän näkökulman lisääminen auttaisi kuitenkin ymmärtämään konfliktin syntyyn liittyviä syitä.

Sukupuolinäkökulman mukaan ottaminen asettaa uusia vaatimuksia indikaattoreiden valinnalle, tiedonkeruulle, sen analysoinnille ja varhaistoiminnan suunnittelulle. Varhaisvaroitusta kuvataan useimmiten seuraavilla vaiheilla:

- tiedonkeruu ennalta määrättyjä indikaattoreita käyttäen
- tiedon analysointi, tiedon soveltaminen kontekstiinsa ja kriisin kehittymisen ymmärtäminen
- tulevaisuuden skenaarioiden luominen eri vaihtoehtoin
- tiedonkulku päättäjille.

---

<sup>7</sup> Varhaisvaroituksella (early warning) tarkoitetaan tiedonhankintaa ja sen analysointia konfliktitilanteista ja erilaisten toimintamuotojen tarjoamisesta päätöksentekijöille ja toimijoille rauhan edistämiseksi. Varhaisvaroituksia voidaan tehdä potentiaalisista sekä olemassa olevista konflikteista ja toimenpide-ehdotukset sisältävät usein rauhanrakentamiseen liittyviä tekijöitä.

Kokemukset varhaisvaroitusjärjestelmien kehittämistä ovat osoittaneet, että tietoa on kerättävä sekä makro- että mikrotasolta. Aiemmin järjestelmät keskittyivät lähinnä valtiotasolla erilaisten rakenteiden ja valtiosuhteiden analysointiin. Vaikka suunnitteluprosessit ovatkin jo aiemmin kiinnittäneet huomiota mikrotason tietoon, järjestelmissä ei annettu aktiivista roolia naisille tai miehille tai otettu huomioon sukupuoliroolien välisiä eroja indikaattoreita valittaessa.

Varhaisvaroitusprosessin tulisi olla osa poliittista päätöksentekoa varhaisen toiminnan mahdollistamiseksi. Tämä merkitsee myös ruohonjuuriliikkeiden, esim. naisjärjestöjen aktiivista osallistumista prosessiin. (Schmeidl & Piza-Lopez 2002, 4-8)

Sukupuolinäkökulman huomioiva varhaisvaroitusjärjestelmä sisältää tietoa yhteiskunnan hierarkkisista suhteista, esiintyvistä epätasa-arvosta ja mahdollisista alistussuhteista. Indikaattoreita valitaan usealta eri tasolta (vrt. Moserin malli väkivallan eri tasoista): konfliktien perussyt, rakenteelliset syyt, sukupuoleen liittyvät ihmisoikeusloukkaukset, sukupuoliroolien muutokset yhteiskunnassa, väestöön liittyvät muutokset, muutokset taloudellisessa toiminnassa sekä muut konfliktitilannetta laajentavat tai rauhoittavat tekijät.

Jotta esimerkiksi konfliktin perussyitä pohdittaessa voitaisiin kiinnittää huomiota sukupuolinäkökulmaan, tulee meidän lähteä oletuksesta, jonka mukaan mitä tasa-arvoisempi yhteiskunta on kyseessä, sitä vähemmän käytetään voimaa tai väkivaltaa konfliktien ratkaisukeinona.

Perussyiden kartoittamiseksi tarjotaan seuraavia indikaattoreita

- poliittisen toiminnan tasa-arvoisuus (mm. naisten osuus parlamentissa, naisten äänioikeus)
- taloudellinen tasa-arvo (mm. naisten osuus työvoimasta)
- sosiaalinen tasa-arvo (mm. naisten pääsy terveyspalveluihin, keskimääräinen lasten lukumäärä, perheväkivallan yleisyys).

Samoin naisiin kohdistuva muu väkivalta, raiskaukset, naiskauppa ja seksuaalisen ahdistelun määrän lisääntyminen kuvastaa mahdollista konfliktin syntyä. (Schmeidl & Piza-Lopez 2002, 9-13)

Wajirin maakunnassa Keniassa paikallisten naisten aloittama prosessi käynnisti koko yhteisöä osallistaneen hankkeen konfliktien varhaisvaroitusjärjestelmän kehittämiseksi. Koulutuksen yhteydessä eri ryhmät keräsivät indikaattoreita konfliktien varhaisvaiheista. Miesten ja naisten listoja verrattaessa löydettiin paljon eroja. Se, minkä naiset kokivat turvallisuuttaan uhkaavana riskinä, ei välttämättä ilmennyt miesten vastaavissa keskusteluissa.

Wajirin esimerkki osoittaa, että naisten osallistuminen prosessiin on tärkeää sekä varhaisvaroitustiedon tuojina että myös paikallistason toiminnan suunnittelijoina. Maakunnassa varhaisvaroitusjärjestelmä ja varhainen toiminta liitettiin kiinteäksi osaksi paikallishallinnon toimintaa ja naisten roolia vahvistettiin. Näin ollen järjestelmä ei jäänyt erilliseksi uudeksi osaksi, vaan se perustuu jo olemassa oleviin rakenteisiin. Naiset myös pääsivät mukaan paikalliseen päätöksentekoon, joka aiemmin oli heiltä suljettu toimintakenttä. Lisää Wajirin maakunnan prosessista selvityksen viimeisessä luvussa.

Claphamin (2002) arvion mukaan ihmisoikeusraportointia voitaisiin käyttää tehokkaammin kytevien konfliktitilanteiden ennakointiin sekä mahdollisesti myös kriisinratkaisukeinoina. Myös ihmisoikeussopimuksia, kuten CEDAW –sopimusta voitaisiin käyttää systemaattisesti niin kriisien ennakoinnissa kuin myös rauhanneuvotteluiden pohjana. (Clapham 2000, 1, 6-7)



## Varhaistoimintaa konfliktien ehkäisemiseksi

Ted Gurr on luokitellut tekijöitä, jotka vaikuttavat etnopolitiittisten konfliktien syntyyn. Samassa taulukossa hän listaa mahdollisia ehkäisemiskeinoja.

<b>Tekijät, jotka aiheuttavat konflikteja</b>	<b>Mahdollinen ehkäisemiskeino</b>
Globaalin tason epäsoveltuvat rakenteet ja järjestelmät	Muutokset kansainvälisissä organisaatioissa ja sopimuksissa
Alueelliset diasporat	Alueelliset turvallisuusjärjestelmät
Valtion tasolla: etninen kerrostuneisuus heikko talous autoritaarinen johtajuus ihmisoikeuksien loukkaukset	Kumppanuuteen perustuva politiikka/federalismi/autonomioiden kehitys Oikeus ja demokratisoituminen Oikeussäännökset, ihmisoikeuksien valvonta ja suojelu
Yhteisötasolla: heikot yhteisöt heikko kommunikaatio asenteiden polarisoituminen	Kansalaisyhteiskunnan ja instituutioiden vahvistaminen, Pyöreän pöydän neuvottelut, yhteisöjen väliset neuvottelut, kulttuurien välinen työ
Eliitin/yksilön tasolla: eristäytymispolitiikka	Maltilliseen politiikkaan pyrkiminen

(Miall et al 1999, 108)

Väkivaltaisia konflikteja ei pystytä estämään ilman laajempia rakenteellisia muutoksia, sillä konfliktien syyt ovat usein syvällä yhteiskunnassa. Saattaa kestää jopa yli kymmenen vuotta ennen kuin ensimmäiset todelliset konfliktin merkit ja konfliktin syttyminen on havaittavissa. Konfliktin varhaisvuosien aikana on tilanteeseen mahdollista vaikuttaa ja sen vuoksi keinot jaetaan ns. kevyisiin ja raskaisiin. Raskailla keinoilla pyritään muuttamaan olemassa olevia rakenteita.

Kevyillä keinoilla viitataan valtion sisäisiin toimenpiteisiin ja strategioihin, maltillisiin toimiin ja strategioihin yhteisötasolla eri ryhmittymien sisällä ja yhteisiin sopimuksiin konfliktien hallintaan liittyvistä mekanismeista. Tämän tason toimet voivat olla virallista diplomatiaa, kuten konferensseja, seurantamatkoja, neuvotteluita, konfliktinestoverkostoja ja –keskuksia sekä ns. kuumia linjoja. Epävirallisen diplomatian puolella keinoja ovat henkilökohtaiset neuvottelut, ongelmanratkaisu- ja konfliktien hallintakoulutus sekä erilaiset paikallistason toimet. Valtioilla on myös mahdollisuus vaikuttaa alueellisten ja kansainvälisten järjestöjen kautta, taloudellisin pakottein, armeijan väliintulolla, asekaupan hillitsemisellä sekä aseistariisunnalla.

Raskailla keinoilla viitataan poliittisiin instituutioihin ja hyvään hallintoon, sosiaalista koheesiota ylläpitäviin rakenteisiin, mahdollisuuksiin, joiden avulla ryhmät pystyvät kehittymään taloudellisesti ja kulttuurisesti, sekä oikeudellisten ja sosiaalisten normien olemassaoloon näiden muutosten tukena. Syvät keinot voivat pitää sisällään hallinnon palauttamista kansallisiin konferenssein ja perustuslaillisiin valiokunnin, vaalein ja vaalitarkkailun avulla, tukemalla oikeudenkäyntien laillisuutta ja riippumattomuutta sekä paikallishallinnon tukena. (Väyrynen 1997, 3; Miall et al 1999, 107-111).

Konfliktien ehkäisyprosesseissa olisi kiinnitettävä huomiota rakenteiden muuttamiseen, joilla tarkoitetaan resurssien jakoa ja saatavuutta, sosiaalisia ja poliittisia instituutioita. Lähtökohtana tulisi olla demokraattisen osallistumisen periaatteet sekä ihmisoikeuksien ja tasa-arvonäkökulmien huomioonottaminen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon takaamiseksi. (Pankhurst 2000,

4) Tuki konfliktierkkien maiden paikallishallinnolle ja kansalaisyhteiskunnalle tukee tätä prosessia. (Clapham 2000, 36)

WIDERin tutkimusryhmä (Nazfiger & Väyrynen 2002) toteaa, että konfliktien ehkäisemisessä oleellisia ovat pitkántähtäimen taloudelliset keinot, institutionaalinen rauhanrakentaminen, ihmisoikeuksien puolustaminen ja kolmannen osapuolen läsnäolo konfliktialueella. Samaan hengenvetoon he kuitenkin painottavat, että konfliktien eston on lähdettävä liikkeelle konfliktialueelta. Ulkopuolinen läsnäolo ei korvaa paikallista resurssien hankintaa, poliittisten ja oikeudellisten instituutioiden kehittämistä ja yleistä järjestystä. Avainkysymyksiksi nousevatkin lainsäädännön uudistukset, taloudelliset uudistukset, sijoitus perusopetukseen ja infrastruktuurin kehittämiseen, maa- ja metsätalouden tasa-arvoinen jakaminen, pienimuotoisen maatalouden tukeminen, kansalaisten poliittisten oikeuksien ja julkisen hallinnon tilinpitovelvollisuuden sekä sosiaalipolitiikan kehittäminen. (Nazfiger & Väyrynen 2002, 6-7)

### **Konfliktien estotyön tukemista ruohonjuuritasolla**

Konkreettisina sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävinä tukimuotoina Pankhurst (2000) näkee naisten roolin kasvattaminen julkisessa päätöksenteossa, sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kaikkeen politiikkaan ja miesten kanssa työskentelyn maskuliinisuuden uudelleen määrittelemiseksi. (Pankhurst 2000, 18-28)

Naisten roolin kasvattaminen sotaa ja rauhaa koskevassa päätöksenteossa voisi tapahtua tukemalla ruohonjuuritason toimintaa, lisäämällä naisten määrää ulkopoliittikkaa, turvallisuuspolitiikkaa sekä hallinnon kehittämistä koskevassa päätöksenteossa, sekä valtavirtaistamalla sukupuolinäkökulma päätöksiä tekeviin organisaatioihin.

Pankhurst (2000) luettelee neljänlaisia naisorganisaatioita, jotka toiminnallaan pyrkivät konfliktien estoon

- organisaatiot, jotka keskittyvät ihmisoikeuksien suojeluun ja ihmisoikeuksien laajentamiseen
- organisaatiot, joiden toiminta keskittyy yhteisön sisäisten turvaverkostojen kehittämiseen konfliktin aikana
- organisaatiot, joiden työ on keskittynyt rauhan tukemiseen erityisesti naistoiminnan kautta
- organisaatiot, jotka haastavat naisiin kohdistuvaa sortoa ja naisten epätasa-arvoista asemaa konfliktien jälkeisessä tilanteessa esimerkiksi totuuskomissioiden ja sotarikosistuinten toiminnan tukijoina.

Eri puolilta maailmaa on esimerkkejä naisten ruohonjuuritoiminnasta aseellisten konfliktien keskellä. Kolumbiassa naiset järjestivät toukokuussa 2002 konsultaation voimistaakseen naisten ääntä Kolumbian rauhanprosessissa. Paikalle saapui yli 120 naista eri puolilta maata keskustelemaan sodasta, rauhan ja humanitaarisen avun sopimuksista sekä taloudellisista, sosiaalisista ja kulttuurisista oikeuksista erityisesti työllisyyteen, sosiaaliturvaan liittyen. Samalla keskusteltiin demokratiasta, poliittisista uudistuksista sekä naisten osallistumisesta poliittiseen päätöksentekoon. Konsultaatio päättyi yhteiseen julistukseen rauhan puolesta. Naiset myös valmistelivat myös suurta rauhanmarssia Bogotan kaduille.

Kosovossa eri etnisten ryhmien naiset päätyivät vaihtamaan lapsiaan keskenään pommitusten ajaksi saadakseen pommitukset loppumaan. Women in Black –liike lähti liikkeelle vuonna 1988 Israelissa naisten vastustaessa Israelin miehitystä Länsirannalla ja Gazassa vaatien rauhaa israelilaisten ja palestiinalaisten välille. Liike sai kannatusta Italiassa ja ajatus väkivallattomasta protestoinnista

levisi Belgradiin. Naiset seisoivat mustiin pukeutuneina vilkkaasti liikennöidyillä julkisilla paikoilla. Naiset ovat järjestäneet yli 400 mielenosoitusta Belgradissa ja muissa Serbian ja Montenegron kaupungeissa. Naiset mustissa -liike on levinnyt eri puolille maailmaa, esimerkiksi Intiaan ja Kolumbiaan.

Näiden esimerkkien valossa on selvää, ettei ole olemassa yhtä ainoaa naisten tapaa toimia. Naisten toimintaa värittää keinojen moninaisuus. Useille toiminnanmuodoille on yhteistä, että ne pyrkivät luomaan siltoja eri etnisten, poliittisten, uskonnollisten ja muiden ryhmittymien välille. Nira Yuval-Davies käyttää tästä prosessista nimeä transversaali politiikka.

Yuval-Davis käyttää käsitteitä juurtuminen/muutos (rooting/shifting). Prosessissa kohtaavat naiset, jotka eroavat toisistaan etniseltä, uskonnolliselta tai poliittiselta identiteetiltään. Jokainen dialogiin saapuva yksilö tuo tilanteeseensa oman taustansa ja identiteettinsä, mutta antaa samalla mahdollisuuden ryhmäprosessissa tapahtuvaan identiteetin muutokseen. Tapahtuvan muutoksen ei tulisi olla itsensä pettämistä tai luopumista omasta poliittisesta tai muusta yhteneväisyyden tunteesta. Juurtumisprosessin ei tulisi estää liikettä tai yhteyden löytämistä ”toiseen”, jonka kanssa on mahdollista löytää yhteisiä arvoja ja päämääriä. Näennäinen yhdenmukaisuus korvataan dialogilla, joka kunnioittaa ja ottaa huomioon prosessiin osallistuvien erityislaatuisuuden. Cockburn kuvaa prosessia tilan rakentamisella, joka on samalla demokraattinen identiteettityön prosessi. (Cockburn 1998, 8-9; Pankhurst 2000, 19)

Belfastin naistukiverkosto on esimerkki pitkästä prosessista, jossa naiset ovat käyneet dialogia Belfastin protestanttisilla ja katolisilla alueilla naistenkeskusten välityksellä. Lisää tukiverkoston toiminnasta viimeisessä luvussa.

Moser ja McIlwaine (2001) ovat tutkineet yhteisöissä ylläpidettävien järjestöjen ja verkostojen roolia sosiaalisen infrastruktuurin ja pääoman<sup>8</sup> rakentamisen muutoksia Kolumbiassa ja Guatemalassa. Konfliktitilanteet yleensä heikentävät tai jopa tuhoavat yhteisön sisäistä luottamusta ja koheesiota. Usein paikalliset järjestöt pyrkivät rakentamaan uudelleen yhteisön koheesiota ja parantamaan samalla taloudellista ja poliittista infrastruktuuria.

Vaikka hyvin usein naisjärjestöjä pidetään tasa-arvoisina, hierarkkisuutta karttavina, epävirallisina, yhteisön etuja ajavina ja palveluja tuottavina, on huomattava, etteivät kaikki naisliikkeet ole feministisiä liikkeitä, jotka kyseenalaistavat patriarkaalista järjestystä tai eroavat toimintatavoiltaan tai johtajuudeltaan miesten ylläpitämistä järjestöistä. (Moser & McIlwan 2001, 180-181; Cockburn 1998, 43)

Usein naisjärjestöt keskittyvät naisten arkeen liittyviin teemoihin ja erilaisten palveluiden tuottamiseen. Toisaalta esimerkiksi Kolumbiassa järjestöt olivat alkaneet käsitellä perheiden välistä/perheen sisäistä väkivaltaa. Järjestöt toimivat yhteisössä esiintyvän väkivallan vähentäjinä ja sosiaalisen pääoman uudelleenrakentajina. On kuitenkin huomattava, että vaikka usein korostetaankin naisjärjestöjen roolia konfliktien estäjinä ja rauhanrakentajina, ovat niiden vaikuttamismahdollisuudet rajalliset. On myös olemassa miesjärjestöjä, joille vastaava rooli sopisi aivan yhtä hyvin. Useiden järjestöjen on kuitenkin muutettava rakenteitaan, päämääriään ja

---

<sup>8</sup> Sosiaalinen pääoma – sosiaalisen järjestelmän piirteet, kuten säännöt, normit, velvollisuudet, vastavuoroisuus, luottamus ja verkostot sosiaalisissa suhteissa, rakenteissa ja instituutioissa, jotka lisäävät yhteisön tehokkuutta edistämällä koordinoitua toimintaa. Yhteisön jäsenten välinen luottamus on keskeinen elementti yhteisön sosiaalisessa pääomassa. Paikallisessa kehittämisessä sosiaalinen pääoma on ihmisten välisen vuorovaikutuksen hallintaan liittyvää osaamista, kykyä työskennellä käytännössä yhteisten päämäärien hyväksi ryhmissä, organisaatioissa ja verkostoissa.

jäsenistöään saadakseen yhteisön luottamuksen puolelleen. (Moser & McIlwan 2001, 195-196)

### **Naiset ulkopoliittikkaa ja turvallisuutta koskevassa päätöksenteossa**

Vaikka naisia on yli puolet maailman väestöstä, ovat he edelleen aliedustettuina kansallisissa parlamenteissa, hallituksissa ja komiteoissa. Naiset puuttuvat erityisesti ulkopoliittikkaa, puolustusta tai turvallisuutta käsittelevissä päätöksentekoprosesseista. (Gierycz 1999, 19)

Skjelsbaek viittaa kolmeen syyhyn, joilla perustellaan naisten lukumäärän lisäämistä päätöksenteossa: ihmisoikeuksiin, demokratiaan ja vahvistumiseen (empowerment).

Ihmisoikeusperustelulla viitataan Yleismaailmalliseen ihmisoikeusjulistukseen, jonka mukaan 'jokaisella on oikeus osallistua maansa hallitsemiseen joko välittömästi tai vapaasti valittujen edustajien välityksellä' On naisten ihmisoikeus osallistua poliittiseen päätöksentekoon myös rauhaan ja konflikteihin liittyvissä kysymyksissä. Tämän mukaan naisten tulo päätöksentekoon ei vielä välttämättä muuta poliittista ilmapiiriä, vaan on kyse naisten ihmisoikeuksien toteutumisesta. (Skjelsbaek 1997, 18)

Toinen perustelu liittyy demokratian käsitteeseen. Jotta voidaan puhua demokraattisen järjestelmän toimivuudesta, on naisten osallistuminen päätöksentekoon mahdollistettava. Tämän näkökulman ongelmana on, voiko naisedustaja edustaa kaikkia naisia ja heidän erilaisia näkemyksiään (vertaa keskustelu essentialismin ja konstruktivismiin välillä). (Skjelsbaek 1997, 18)

Kolmanneksi puhutaan naisten voimistumisesta ja äänen antamisesta marginalisoiduille ryhmille. Vaikka naiset muodostavatkin yli puolet maapallon väestöstä, on heillä yhä edelleen marginaalinen rooli päätöksenteossa, joka koskee heidän elämäänsä ja arkeaan. UNESCO:n mukaan voimistuminen on tärkeää rauhanrakentamisessa. On tärkeää kysyä kenellä on valtaa ja oikeus sen käyttämiseen. (Skjelsbaek 1997, 18-19)

Joidenkin naistutkijoiden mukaan tarvitaan ns. kriittistä massaa ennen kuin muutokset politiikan tekotavoissa tai politiikassa ovat mahdollisia. Tämä "massa" on arvioitu noin 30 prosentin suuruiseksi. Tanskassa tehdyn tutkimuksen mukaan on mahdotonta arvioida, toisiko naisten suuri lukumäärä pelkästään muutoksen, mutta ainakin muutoksen mahdollisuus nähdään todellisena. Toisaalta naisten lukumäärän kasvaessa myös naisten välisten arvojen ja arvostusten erot näkyvät selvemmin. (Skjelsbaek 1997, 22-23)

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimuksen (CEDAW) artiklat 7 ja 8 velvoittavat sopimusvaltioita ryhtymään naisten syrjinnän poistamiseen toteuttamalla naisten osallistumis- ja vaikuttamisoikeuksia. Artikla 7 määrittelee oikeuden äänestää vaaleissa sekä yleisissä kansanäänestyksissä ja määrittelee naisten vaalikelpoisuuden yleisellä äänestyksellä valittaviin elimiin. Samoin vaaditaan oikeutta osallistua hallituksen politiikan muodostamiseen ja sen toteuttamiseen sekä toimia julkisen viran haltijana ja suorittaa julkisia tehtäviä kaikilla hallinnon tasoilla. Naisille myös vaaditaan oikeutta osallistua maan julkiseen ja poliittiseen elämään liittyvien kansalaisjärjestöjen ja yhdistysten toimintaan. Artikla 8 määrittää naisten oikeuden edustaa hallitustaan kansainvälisellä tasolla ja osallistua kansainvälisten järjestöjen työhön. (Pentikäinen 2002, 549)

Hyvin harva valtio on asettanut varauksia näiden kahden artiklan kohdalle eli ainakin periaatteessa tavoite on globaalisti hyväksytty. Varaukset koskevat joidenkin maiden kohdalla naisten osallistumista asepalvelukseen, joten ne rajaavat naisten mahdollisuuksia osallistua mm.

rauhanturvaoperaatioihin. (Gierycz 1999, 20-21)

Toisivatko naiset uutta sisältöä turvallisuuspoliittiseen päätöksentekoon? Bouldingin tutkimusten mukaan naisten osuus rauhaa koskevassa päätöksenteossa on kasvanut. Tämä ilmenee niin kasvaneena poliittisena osallistumisena paikallistason päätöksenteossa, edustustehtävinä YK:ssa kuin naisten osuuden kasvuna kansallisissa parlamenteissa. (Boulding 1984, 1)

Viisitoista vuotta Bouldingin optimistisen arvion jälkeen Gierycz (1999) tiivistää, että vaikka naisten määrä onkin kasvanut julkisessa päätöksenteossa, on se noussut hitaasti. Syitä hitaaseen kasvuun on etsitty perinteisissä naisten ja miesten välisistä rooleista, naisten taloudellisesta riippuvuudesta, naisiin kohdistuvasta väkivallasta sekä poliittisen järjestelmän syrjivyydestä. Monet naiset eivät pysty osallistumaan politiikkaan yhtä pitkäjänteisesti kuin miehet, joissain maissa suhtaudutaan nuivasti naisten ehdokkuudelle eikä vaalikampanjointiin saada rahoitusta. Useassa maassa on käytössä naiskiintiöt parlamentissa, paikallishallinnossa sekä valiokuntatyöskentelyssä. Gierycz toteaa, että naisilla on ongelmia myös virkamiesuralla etenemisen, työtehtävien arvioinnin ja koulutusmahdollisuuksien suhteen. (Gierycz 1999, 24)

Joidenkin neuvotteluprosesseja seuranneiden mukaan rauhanneuvotteluihin osallistuneet naiset eivät eroa käyttäytymisellään miehistä. Myöskään naiset eivät välttämättä edusta naisten näkemyksiä ja huolia laajasti. Naisten näkemykset jakaantuvat poliittisten, etnisten ja ideologisten rajojen mukaisesti. Naiset eivät siis välttämättä ole parempia rauhantekijöitä kuin miehet. Todellisuudessa sekä miehet että naiset vaikuttavat neuvotteluihin sekä negatiivisesti että positiivisesti, ja usein myös neuvottelijoiden persoonallisuudet vaikuttavat prosessiin voimakkaasti. (Naraghi-Anderlini 2000, 6.)

Sallan analyysin mukaan naisten kriittinen massa ei vielä muuttaisi turvallisuuspoliittisia tai konflikteihin liittyviä päätöksiä. Hän viittaa feministisiin tulkintoihin, joiden mukaan naiseus ja naiseksi sosiaalistuminen ei vielä takaa kansainvälisen rauhaa. Naiset, siinä missä miehetkin, ovat valmiita päätöksiin jotka merkitsevät väkivallan käyttämistä konfliktien ratkaisemisessa. Hänen mukaansa naisten määrän lisääminen ei ole ratkaisu konfliktien rauhanomaiseen ratkaisemiseen. Tarvitaan muutoksia, joilla pyritään muuttamaan päätöksentekoprosesseja, valtarakenteita sekä vallan verkostoja. (Salla 2001, 77-78.)

Naisaktivistit eivät ole halukkaita väittämään, että naiset olisivat yksioikoisesti parempia rauhanneuvottelijoita kuin miehet. 'Se riippuu naisesta', sillä moni politiikassa mukana oleva nainen ei ole kiinnostunut viemään eteenpäin keskustelua sukupuolirooleista tai naisten asioista. (Naraghi-Anderlini 2000, 32)

Naraghi-Anderlinin haastattelemat naiset ovat kuitenkin sitä mieltä, että naiset tuovat uutta neuvottelupöytiin. Moni nainen, joka on selvinnyt pitkän tien neuvottelupöytänsä, ei pelkää ilmaista itseään ja on usein taustaltaan kansalaisaktivisti. Monilla on kokemusta väkivallan jatkumosta ja rakenteellisista ongelmista. Tällä hetkellä neuvottelupöydässä istuvat naiset ja miehet puhuvat konfliktista ja rauhasta eri kielellä. Naiset pyrkivät kiinnittämään huomiota arkeen, kuten asumiseen, kouluun ja lastenhoitoon liittyviin kysymyksiin. Rauhasta puhutaan inhimillisen turvallisuuden tarpeiden kautta.

Vaikka tutkimus ei pysty osoittamaan naisten ja miesten eroja neuvottelijoina tai rauhanrakentajina, on tullut selväksi, että naiset tuovat neuvottelupöytiin vaatimuksia naisten ihmisoikeuksien noudattamisesta ja yhteiskunnan rakenteiden muuttamisesta sekä neuvotteluiden ja arjen lähentämisestä. (Naraghi-Anderlini 2000, 8, 32-33, 38-39).

Skjelsbaek väittää naisten osallistuvan sotaa ja konflikteja koskevaan päätöksentekoon vasta siinä vaiheessa, kun tärkeimmät päätökset esimerkiksi voimankäytöstä on jo tehty. Hän kuitenkin myöntää, että näin tapahtuu myös useiden miesten kohdalla, mutta tärkeimpiä päätöksiä tehtäessä naiset eivät ole koskaan mukana. (Skjelsbaek 1997, 24)

Naisten määrä kansallisissa parlamenteissa on alhainen, vaikka CEDAW:n mukainen vaatimus naisten äänioikeudesta ja ehdolle asettumisesta on toteutunut lähes globaalilla tasolla, puolet äänioikeutetuista on naisia ja naiset käyttävätkin äänioikeuttaan aktiivisesti. Hyvin harva nainen tulee valituksi vaaleissa. Parlamenttienvälisen liiton (Inter-Parliamentary Union, IPU) tilastojen mukaan vuonna 2002 maailman kaikissa parlamenteissa on naisia noin 14,7 prosenttia. Sama luku vuonna 1997 oli noin 11,7 prosenttia. Lukuun on laskettu sekä ala- että ylähuoneiden edustajat. Vuonna 2002 naisten määrä vaihteli 20 prosentista 42,7 prosenttiin 38:ssa parlamentissa, kun vuonna 1997 vaihdeltiin 20 ja 40,4 prosentin välillä vain 22 parlamentissa. Molempina vuosina Ruotsissa oli korkeimmat luvut (42,7/40,4 prosenttia). (Vuoden 2002 tiedot <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>; vuoden 1997 tiedot Gierycz 1999, 21)

Naisten määrästä parlamentaarisisissa valiokunnissa ei ole tarkkoja lukuja. Näyttää kuitenkin siltä, että naiset ovat keskittyneet ns. perinteisiin pehmeisiin teemoihin, kuten opetuksen, työllisyyden ja terveyden käsittelyyn. Naiset ottavat selvästi vähemmän vastuuta ulkopoliittikan, puolustuksen ja sisäpolitiikan hoidossa. (Gierycz 1999, 21)

Tilastot hallituksista ja ministeriöiden työskentelystä antavat kuvaa päätöksentekijöiden sukupuolesta. Vuoden 1997 tietojen mukaan 28 naista oli valittu toisen maailmansodan jälkeen pääministeriksi tai valtionpäämieheksi. Toisaalta vuonna 1996 ministereistä naisia oli 6,8 prosenttia vain muutamassa maassa (Suomi mukaan lukien) oli yli 30 prosenttia. Yli 48:ssa maassa ei ollut lainkaan naisia ministereinä ja niissä maissa, joissa naiset olivat päässeet hallitukseen, hoitivat he lähinnä sosiaali- ja oikeusaloja. Ministereiden alapuolella olevat erilaiset poliittiset neuvonantajat, alivaltiosihteerit ja kansliapäälliköt vastaavat päätösten valmistelusta ja toimeenpanosta. Naisten määrä heistä on vieläkin alhaisempi kuin parlamentissa. (Gierycz 1999, 22)

### **Tasa-arvon läpäisyperiaate eli valtavirtaistaminen**

Pekingin toimintaohjelmassa valtiot sitoutuvat soveltamaan sukupuolinäkökulmaa läpäisevästi kaikessa politiikassaan, suunnittelussaan ja päätöksenteossaan. Ne lupaavat arvioida asioita aina erikseen naisen ja miehen kannalta ennen kuin päätöksistä sovitaan ja niitä toimeenpannaan. Tätä tarkoittaa koko ohjelman läpäisevä periaate *sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta* (gender mainstreaming). (Pietilä 2000, 43). Valtavirtaistamisella tarkoitetaan mm. kaikkien strategioiden ja politiikkojen sukupuolivaikutusten arviointia, mukaan lukien turvallisuutta, ulkopoliittikkaa koskevia strategioita.

Pekingin toimintaohjelman hyväksymisen jälkeen YK:n yksi tärkeimpiä päätöksiä oli talous- ja sosiaalineuvosto ECOSOC:n vuonna 1997 tekemä päätös sukupuolinäkökulman soveltamisesta YK-järjestelmän kaikissa ohjelmissa ja toiminnoissa.

ECOSOC määritteli valtavirtaistamisen tarkoittavan naisiin ja miehiin kohdistuvien vaikutusten analysointia lainsäädännön, politiikan ja ohjelmien kaikilla tasoilla ja alueilla. Prosessissa on otettava huomioon naisten ja miesten kokemukset ja vaatimukset osana politiikkojen ja ohjelmien suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Tämän tulee tapahtua kaikilla aloilla (poliittinen, taloudellinen, sosiaalinen), jotta naiset ja miehet hyötyvät toimista tasa-arvoisesti ja toimilla ei lisätä sukupuolten

välistä epätasa-arvoa.

Vastuu valtavirtaistamisesta on annettu valtioiden ja organisaatioiden ylimmälle johdolle ja sen toteuttaminen vaatii koulutusta, tilivelvollisuutta sekä organisaation kapasiteettien vahvistamista sukupuolinäkökulman toteuttamisessa. (Gierycz 2001, 19)

YK:n sisäinen organisaatio ja työnjako ovat osittain vaikuttaneet siihen, miten konflikteja ja sen sukupuolivaikutuksia on käsitelty YK:ssa viimeisinä vuosikymmeninä. Rauhaan ja turvallisuuteen liittyvät kysymykset poliittisen osaston työsarkaan, kun taas DAW (Division for the Advancement of Women) ja sen käsittelemät kysymykset kuuluvat sosiaali- ja kehityskysymysten osastoille. Naisten osuus turvallisuusneuvostossa ja yleiskokouksen ensimmäisessä komiteassa, joka käsittelee aseidenriisuntaa ja kansainvälistä turvallisuutta, on ollut häviävän pieni. Naiset ovat pystyneet keskustelemaan rauhasta lähinnä naisten asemaa käsittelevässä toimikunnassa ja sosiaalisia, humanitaarisia ja kulttuurisia asioita käsittelevässä yleiskokouksen kolmannessa komiteassa. (Gierycz 2001, 14-15)

YK-järjestelmän kaikista työntekijöistä noin 28,2 prosenttia on naisia. Naisten osuus sihteeristön johtavissa asemissa on kymmenessä vuodessa noussut 7 prosentista 38 prosenttiin. (Skjelsbaek 1997, 3; Pietilä 2001, 52) Kuitenkin ainoastaan kaksi naista nimitetty YK:n rauhanturvaoperaatioiden johtoon ja vain yksi pääsihteerin erityisedustajaksi. Elisabeth Rehnin, joka toimi YK:n erityisedustajana Bosnia-Herzegovinassa vuosina 1998-99, jälkeen ei ole tehty yhtään uutta naisnimitystä. (Gierycz 1999, 19)

Rauhanturvaoperaatioiden valtavirtaistamiseen on kiinnitetty huomiota jo useamman vuoden ajan ja vuonna 2000 hyväksytty päätöslauselma 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” vaatii huomioimaan sukupuolinäkökulmat kaikkien operaatioiden rekrytoinnissa ja ohjelmien suunnittelussa. Rauhanturvaoperaatio-osasto laatii parhaillaan selvitystä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta moniulotteisissa rauhanturvaoperaatioissa ja tarkoituksena on, että se johtaisi muutoksiin uusien operaatioiden suunnittelussa. Sekä YK että kansalaisjärjestöt seuraavat aktiivisesti päätöslauselman 1325 toimeenpanoa.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista on valtioiden tasolla viimeksi arvioitu vuonna 2000 pidetyssä Pekingin seurantaistunnossa. Vaikka valtiot ovatkin sitoutuneet valtavirtaistamiseen, on rakenteiden ja toimintatapojen muuttaminen kaikilla hallinnon alueilla (turvallisuuspolitiikka mukaan luettuna) vasta alussa. Monissa maissa esteenä ovat ennakkoluulot, vähäiset resurssit ja valtiollisten mekanismien vähäiset yhteydet kansalaisyhteiskuntaan.

Valtavirtaistaminen merkitsisi muutoksia kaikilla elämänoilla mm. poliittisten rakenteissa ja kulttuurissa, ihmisoikeuksien suojelua ja niiden kokonaisvaltaista toteuttamista, talouspolitiikan uudistuksia, omistukseen ja perimyksen liittyviä muutoksia.

Pankhurst ehdottaa miesten työskentelyä rauhankysymyksiä parissa sekä aktivisteina että kouluttajina. Tällöin rauhanpuolesta puhuminen ei olisi ainoastaan naisten työkenttää. Miehiä tulisi myös kouluttaa havaitsemaan ja ymmärtämään sukupuolinäkökulma rauhaa, turvallisuutta ja konflikteja koskevassa keskustelussa, jotta he voisivat toimia muutosagentteina instituutioiden ja organisaatioiden muutosprosesseissa. (Pankhurst 2000, 34)

### **Yhteenvedoa ja esiin nousseita kysymyksiä**

Virginia Woolf ehdotti kirjassaan ”Three Guineans” vuonna 1938 toisen maailmansodan aattona,

että naisten täytyisi perustaa oma militarismiin vastainen, ns. naisten syrjästäkatsojien liike. Naisten tulisi käyttää omaa syrjäytettyä asemaansa voidakseen tutkia sotaan valmistautuvaa yhteiskuntaa uudesta näkökulmasta. Tässä poliittisessa vetoimuksessa on paljon sitä samaa, josta ruohonjuuriliikkeet yhä edelleenkin puhuvat eripuolilla maailmaa. (Encloe 1986, 206)

Käytännön esimerkit Keniasta, Pohjois-Irlannista, Palestiinasta ja Kolumbiasta osoittavat, että naisten esittämät ja esiin nostamat kysymykset ja ongelmat konflikteista ovat moninaisia. Tällöin myös naisten ongelmiin vastaamaan pyrkivien toimintatapojen ja keinojen tulee olla moninaisia.

Naisten kokemukset arjesta tuovat uutta ulottuvuutta niin turvallisuutta, konfliktien ehkäisyä kuin yhteiskunnan rakenteita koskevaan päätöksentekoon ja keskusteluun. Ei ole olemassa vain yhtä naisten tapaa toimia, vaan sukupuolen lisäksi merkittäviksi asioiksi nousevat etninen tausta, uskonto, luokka, kasti ja monet muut tekijät..

Osallisuus päätöksentekoon on yhtäläillä niin naisten kuin miestenkin ihmisoikeus ja naisten määrän lisäämisellä vaikutetaan sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseen. Toisaalta tasa-arvon toteuttaminen päätöksenteossa ja kaikessa rauhaan ja konflikteihin liittyvässä toiminnassa vaatii kaiken toiminnan tarkastelua sukupuolinäkökulman linsseillä ja muutoksia olemassa oleviin rakenteisiin ja toimintatapoihin.

Konfliktien ehkäisemisessä voidaan toimia monella eri tasolla. Paikallistasolla on kyse epävirallisten ryhmittymien ja verkostojen toiminnasta, joka tilanteesta riippuen on yhteydessä muuhun virallisempaan päätöksentekoon ja päätöksentekokoneistoihin. Wajirin esimerkki kertoo tapauksesta, jossa epäviralliseen toimintaan perustunut työ muuttui osaksi paikallishallinnon työskentelyä.

Alueellisella ja kansallisella tasolla toiminta ja toiminnan strategiat ovat toisenlaiset. Prosesseissa on mukana kansallista poliittista päätöksentekoa ja kansalaisjärjestöjä. Kansainvälisellä tasolla puhutaan kansainvälisten järjestöjen yhteistyöstä hallitusten kanssa ja globaalien kampanjoiden toteuttamista.

Ruohonjuuritasolla on jo paljon hyviä esimerkkejä tasa-arvon edistämisestä konfliktien ehkäisemiseen ja ratkaisuun liittyvissä prosesseissa. Näitä kokemuksia tulisi kartoittaa ja niiden antamia mahdollisuuksia hyödyntää paremmin. Tämä tarkoittaa paikallista ja alueellista verkostoitumista sekä paikallisten voimaverojen lisäämistä.

Valtioiden kohdalla tasa-arvokysymykset rauhan, turvallisuuden ja konfliktien päätöksenteossa tarkoittavat kansainvälisten sopimusten noudattamista, täytäntöönpanoa ja sen systemaattista seuranta. CEDAW-sopimus, Pekingin toimintaohjelma ja sen seurantaprosessi sekä turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325 ovat konkreettisia työkaluja, joiden pohjalta konfliktien ehkäisemiseen liittyvää politiikkaa tulisi määritellä. EU:n tasolla tämä tarkoittaa komission konfliktien ehkäisemisstrategian toteuttamista sukupuolinäkökulma huomioonottaen.



## KOLME ESIMERKKIÄ NAISTEN VERKOSTOITUMISESTA JA RUOHONJUURITASON KONFLIKTINESTÄMISESTÄ

### WAJIR - naiset lähentämässä yhteisöjä rauhanomaiseen konfliktin ratkaisuun

Wajir on maakunta Koillis-Keniassa, jolla on raja sekä Somalian että Etiopian kanssa. Alueen väestö koostuu pääasiassa paimentolaisista, jotka ovat riippuvaisia eläimistä saatavasta toimeentulosta. Vähäiset sateet ovat pienentäneet laidunmaan määrää ja aiheuttanut kilpailua klaanien välillä luonnonvarojen, erityisesti ruohon ja veden hallinnasta ja hyödyntämisestä. Eläinten ryöstely on yleistä, joka johtaa monilla ihmisillä eläinten ja ainoan toimeentulomuodon menetyksiin.

Alue kärsi kovasta kuivuudesta vuosina 1991-1992, jonka johdosta lähes 80 prosenttia eläinkannasta menehtyi. Tämä aiheutti satojen ruokaa ja toimeentuloa etsivien ihmisten muuttoliikkeen. Pakolaisten virtaa lisäsi rajojen ulkopuolelta sotaa paossa olleiden ihmisten määrän nopea kasvu. Pakolaisten mukana alueelle alkoi virrata aseita, myöhemmin myös taistelijoita ja palkkasotureita. Vuonna 1991 Kenian hallitus määräsi alueelle hätätilan, jonka seurauksena vastuu rauhan ja turvallisuuden säilyttämisestä tuntui valuvan sekä paikallisten että turvallisuusjoukkojen käsistä.

Vuoden 1992 vaalien jälkeen alueella käytiin kiivaita taisteluita. Maantierosvovus, tilojen rosvoisuus, kauppojen ja koulujen tuhoaminen, naisten ja lasten raiskaukset, murhat sekä eläinten ryöstely lisääntyivät hälyttävästi. Vuonna 1993 vain harvat alueet Wajirissa olivat turvallisia, josta syystä jopa hätäapua antaneet kansalaisjärjestöt vetäytyivät alueelta. Klaanien, etenkin Odagen ja Ajuran, välit huononivat.

Arvioiden mukaan vuonna 1993 kuoli noin 1.200 ihmistä ja noin 200 haavoittui. Arviolta 1.000 kamelia, 2.500 nautaa ja 15.000 lammasta ja vuohta ryöstettiin. Taloudellinen menetys on arvioitu noin 900.000 dollariksi.

Tilanne kärjistyi niin, että perinteisesti turvallisena pidetty tori muuttui taistelukentäksi ja torimyyjiä olleet naiset kieltäytyivät myymästä tuotteitaan muiden klaanien jäsenille. Asuinalueille tehdyt hyökkäykset osoittivat, että eivät edes lapset tai naiset olleet turvassa kotonaan. Naisten oli vaikeaa liikkua paikasta toiseen jatkuvan pelon vuoksi.

Kaiken tämän vuoksi ryhmä naisia päätyi pohtimaan keinoja väkivallan lopettamiseksi. Naiset päättivät lähestyä torimyyjiä ja käydä keskusteluja konfliktin syistä ja väkivaltaisuuksien lopettamisesta. Taloudellisesti konfliktista kärsineet myyjät liittyivät mukaan liikkeeseen ja naisryhmä alkoi laajeta. Ryhmä perusti ns. torikomitean, jonka tehtävänä oli taata torin turvallisuus ja myynnin jatkuminen. Myyjä, joka ei suostunut myymään tuotteitaan muiden klaanien jäsenille, poistettiin torilta. Torin väkivaltaisuuksien vähenivät ja naisten toivo kasvoi väkivaltaisuuksien vähentämisestä koko yhteisön kohdalla.

Naiset perustivat Wajirin naisten rauhanjärjestön rekrytoiden uusia jäseniä, puhumalla konfliktien ratkaisun ja väkivallan lopettamisen puolesta ja nostaakseen asian paikallishallinnon tietoon. Tavoitteena oli luoda klaanirajat ylittävä, koko yhteisöä lähentävä ryhmä.

Naisryhmä aloitti neuvottelut klaanien vanhimpien kanssa ja se onnistui järjestämään yhteisen

kokouksen kylän vanhimpien kanssa. Vaikka vanhimmat olivatkin osin kyynisiä naisten aloittamaa prosessia kohtaan, saivat naiset puolelleen yhden vähemmistöklaanin vanhimman, joka alkoi puhua rauhan puolesta. Lopulta parlamenttiedustajien avustuksella järjestettiin vanhimpien kokous, jonka tuloksena Wajirin alueelle perustettiin Council of Elders for Peace ja hyväksyttiin rauhanjulistus.

Julistuksessa päätettiin perustaa alueelle ns. tutkimusryhmiä, joiden tehtävänä oli selvittää väkivaltaisuuksien syitä ja pitää huoli oikeuden toteutumisesta. Ryhmät pyrkivät rauhoittamaan tilannetta uusien väkivaltaisuuksien välttämiseksi ja tavata asukkaita yleisillä tapaamispaikoilla, kuten kaivoilla, toreilla ja moskeijoissa. Ryhmään kuului jäseniä kaikista klaaneista

Wajiriin syntyi myös nuorten rauhanryhmä, jonka tavoitteina oli väkivaltaisuuksien lopettaminen ja kehityshankkeiden aloittaminen yhteisöjen taloudellisen tilanteen parantamiseksi. Nuoret aloittivat keskustelut nuorten taistelijoiden kanssa motivoiden heitä luovuttamaan aseitaan yhteisölle. Monet vanhemmat pitivät nuorten tekemää työtä olennaisena myös vanhempien asenteiden muuttajina.

Kun Wajirin rauhanryhmät aloittivat keskustelut taistelijoiden ja sotapäällikköjen kanssa, oli erittäin tärkeää, että heille pystyttiin tarjoamaan taloudellisia vaihtoehtoja. Asekauppa oli ollut tuottava tulonlähde monille ja paikallisten olojen vaikeutuessa vaihtoehtoja oli vähän. Ryhmien, paikallishallinnon ja kansalaisjärjestöjen avulla aloitettiin alueen naisten hallinnoima pienluottojen anto. Yhteisöihinsä palanneita taistelijoita houkuteltiin myös luovuttamaan aseensa.

Vuonna 1995 alueella järjestettiin kaksiviikkoinen konferenssi, johon osallistui yhteisöjen vanhimmat, naiset, nuoret, uskonnolliset johtajat, alueen yrittäjät ja poliitikot sekä hallinnon virkamiehet. Alueen positiivinen kehitys sai asukkaat pohtimaan järjestelmän kestävyyttä ja jatkoa. Konferenssi päättyi perustamaan Wajirin rauhan ja kehityksen komitean, josta tuli osa paikallishallintoa ja Wajirin maakunnan kehittämiskomiteaa. Komiteasta tuli siis osa alueen virallista päätöksentekokoneistoa. Samalla yhdistyi ajatus perinteisen somalijärjestelmän ja Kenian perustuslain noudattamisesta.

Uusi komitea päätti järjestää rauhanfestivaalin, josta on sittemmin muodostunut vuotuinen tapahtuma, jossa palkitaan rauhanpuolesta työtä tehneitä vanhimpien neuvoston suosituksesta.

Wajirin rauhan ja kehityksen komitea muodostaa verkoston kylistä maakuntatasolle. Maakuntatasolla on jokainen klaani edustettuna, samoin päätösvaltaa käyttävät naiset, nuoret, kansalaisjärjestöt sekä parlamentin edustajat. Keskustelua käydään koko maakuntaa koskevista asioista ja ongelmista. Komitealla on neljä alakomiteaa: vanhimpien, naisten, nuorten ja uskonnollisten johtajien alakomiteat, jotka kukin ovat järjestäytyneet myös kylätasolla.

Komitea jatkoi ns. tutkimusryhmien työtä perustamalla valmiusryhmiä, joiden tehtävänä on osallistua mahdollisten väkivaltatilanteiden selvittelyyn, tavata osallisia ja pyrkiä tilanteiden rauhoitteluun ja pyytää tarvittaessa apua esim. naisten rauhanryhmältä.

Myöhemmin Wajirin rauhan ja kehityksen komitea on osallistunut myös tilanteiden rauhoitteluun, joiden osapuolet ovat olleet Wajirin alueen ulkopuolelta. Maakunnan rajojen ulkopuolella tapahtuvat konfliktit vaikuttavat myös rajojen sisäiseen rauhaan. Näissä neuvotteluissa on esimerkiksi naisten rauhanryhmällä ollut olennainen sovittelijan rooli keskusteluyhteyden synnyttämiseksi eri osapuolten välillä.

Wajirin tilanteeseen perehtyneet tutkijat tiivistävät prosessin onnistuneen seuraavista syistä:

- Prosessin vahvuutena on ollut paikallisten oma halu ja uskallus toimia. Ongelmanratkaisu tapahtui yhteisön sisällä ja se perustui naisten arkipäivän analyysiin, naisten ja lasten kokemaan väkivaltaan ja turvattomuuteen.
- Toisena ratkaisevana tekijänä on pidetty koko yhteisön osallistumista toiminnanmuotojen määrittelyyn ja etenemiseen. Klaanien vanhimpien miesten osallistuminen oli prosessin jatkuvuuden ja yhteisön sitoutuneisuuden kannalta olennaista. Vaikka naiset antoivat johdon miehille, on prosessi osoittanut naisten ja nuorten toiminnan yhteisöä koossapitäväksi voimaksi. Naiset aloittivat prosessin, jossa yhteisön sosiaalinen pääoma ja koheesio alkoivat määrittyä uudelleen (vrt. Moser ja McIlwaine 2001). Samalla naisten rooli yhteisössä muuttui ja he pystyivät osallistumaan päätöksentekoprosesseihin, jotka aiemmin olivat heiltä täysin suljettuja.
- Kolmanneksi, vaikka prosessi oli yhteisölähtöinen, on se ollut läheisesti liitoksissa alueen paikallishallintoon ja lopulta komitea sijoitettiin osaksi paikallishallintoa. Järjestelmä tukeutuu jo olemassa oleviin rakenteisiin sen sijaan, että alueelle olisi rakennettu paikallishallinnon kanssa rinnakkainen järjestelmä. Virkamiesten kiinnostus yhteisöstä nousseille tarpeille ja vaatimuksille on myös ollut olennaista prosessin onnistumisen kannalta.
- Rauhanprosessin aikana eri ryhmät ovat päässeet määrittelemään kokemiensa uhkia ja suunnitelleet varhaisvaroitusjärjestelmiä uusien konfliktien ehkäisemiseksi. Alueen asukkaille on järjestetty koulutusta konfliktien ratkaisutaidoista, erilaisista varhaisvaroitus- ja varhaistoimintamenetelmistä sekä rauhankampanjoiden järjestämisestä. Koulutuksessa osallistujilta on kysytty mistä rauha koostuu ja kuinka tunnistetaan alkavat konfliktit. Sekä naisilta että miehiltä kerättiin varhaisvaroitussignaaleja ja niitä jaoteltiin konfliktivaiheiden (ennen, aikana, jälkeen) mukaisesti. Naiset kirjasivat varoitusindikaattoreiksi muun muassa huhujen ja juorujen liikkumisen, asekaupan ja aseiden kätkenän.
- Prosessin aikana yhteisön ja klaanien jäsenet ovat oppineet kyseenalaistamaan väkivallan käytön konfliktitilanteiden ratkaisukeinona ja he ovat kehittäneet klaanirajat ylittävän mekanismin tilanteiden rauhanomaista ratkaisua varten.
- On myös tärkeää, että tilannetta katsotaan laajemmasta näkökulmasta ja että alueen asukkaille tarjotaan vaihtoehtoja heidän taloudellisen tilanteensa parantamiseksi. Panostus nuorten koulutukseen ja asekaupan vaihtoehtoihin on mahdollistanut aseista luopumisen ja perheen pariin palaamisen. Tällä on haluttu puuttua konfliktin rakenteellisiin syihin.

Lähteinä käytetty:

Juma, Monica Kathina. 2000. Unveiling Women as Pillars of Peace. Peace Building in Communities Fractured by Conflict in Kenya. An Interim Report. Management Development and Governance Division, Bureau for Development Policy, UNDP, ([http://magnet.undp.org/new/pdf/gender/km/kanya\\_public.pdf](http://magnet.undp.org/new/pdf/gender/km/kanya_public.pdf))

Kiplagat, Bethuel. 1998. Is Mediation Alien to Africa? in Online Journal of Peace and Conflict Resolution ([http://members.aol.com/peacejnl/1\\_3tt1.htm](http://members.aol.com/peacejnl/1_3tt1.htm))

Reinhardt, Emma Dorothy. 2002. Kenyan Women Lead Peace Effort in National Catholic Reporter

April 1, 2002 ([http://www.natcath.com/NCR\\_Online/archives/042602/042602p.htm](http://www.natcath.com/NCR_Online/archives/042602/042602p.htm))

The Wajir Story- A Film about Conflict Transformation in Kenya. by Responding to Conflict and Coalition for Peace in Africa.

## **Naisten tukiverkosto sillanrakentajana Pohjois-Irlannissa**

Katolisten ja protestanttinaisten yhteinen tukiverkosto on belfastilaisten naisten aikaansaannos, joka pohjautuu paikallisyhteisöjen kehittämishankkeille ja naisliikkeen kehittymiselle sekä katolilaisten että protestanttien keskuudessa Pohjois-Irlannissa.

Kun Irlanti itsenäistyi vuonna 1922 pitkälistien brittien ja irlantilaisten nationalistien taisteluiden jälkeen, tuli Pohjois-Irlannista Iso-Britannian maakunta, jonka asukkaista noin kolmasosa oli katolilaisia/nationalisteja. Yhteistä sekä Irlannille että Pohjois-Irlannille oli konservatiivinen ja patriarkaalisuuteen perustuva hallinto. Koti määriteltiin naisten paikaksi yhteiskunnassa niin katolisissa kuin protestanttisissa piireissä. 1960-luvulla piristynyt naisliike ei pystynyt kokoamaan katolisia ja protestantteja yhden katon alle, sillä kun protestantit ajaessaan naisille samoja oikeuksia vaativat valtion määräämävallan lisäämistä, pyrkivät katolilaiset samaan aikaan kyseenalaistamaan koko valtion määräämisoikeuden ihmisoikeuksien vastaisena.

Protestanttijohtoinen, katoliset hallinnon ulkopuolelle sulkeva politiikka synnytti vaihtoehtoisia osallistumisen ja järjestäytymisen muotoja ajamaan katolisten asukkaiden tarpeita. Syntyi osuuskuntia ja komiteoita parantamaan katolisten asunto- ja työllisyystilannetta, terveystalvueluita ja koulutusta.

1970-luvulla Pohjois-Irlannin hallinto tuki asukas/yhteisökeskusten (community centre) perustamista, mutta kiinnostus tuen antamiseen laimeni jatkuvien konfliktien vuoksi. Keskukset nähtiin osittain väkivallan syntysijoina ja niiden saamaan tukea vähennettiin. 1990-luvun alussa brittihallinto uusi yhteisöpohjaisia ohjelmiaan ja keskusten toiminta piristyi ensin katolisilla ja myöhemmin myös protestanttisilla alueilla.

Naisten aktiivisuus keskittyi yhteisöissä ns. naiskeskuksiin sekä protestanttisilla että katolisilla alueilla. Alussa ryhmiä perustettiin lähinnä katolisilla alueilla, mutta myöhemmin, erityisesti 1980-luvun laman aikana, alkoivat myös protestantit ottaa mallia katolisten perustamista naiskeskuksista ja -ryhmistä. Lopulta 1,5 miljoonan asukkaan Pohjois-Irlannissa oli noin 400 aktiivista naisryhmää.

Naiskeskusten tavoitteena oli konkreettisen avun tuominen arkeen, jota väritti perheen miesten osallistuminen aseellisiin yhteenottoihin, vankilassa istuvat nuoret ja perheen muun ulkopuolisen avun vähyys. Keskukset pyrkivät vastaamaan työläisnaisten huoliin ja tarpeisiin. Keskusten toimintaan osallistuneiden arvio toiminnasta oli, että se muutti radikaalisti naisten perinteistä ajattelua, jonka mukaan on selvittävä yksin ilman ulkopuolisten apua. Keskukset ovatkin ilmeisesti antaneet jäsenilleen tärkeän tilan ja mahdollisuuden tarkastella ongelmia naisten näkökulmasta. Erityisesti keskukset toimivat tilan luojina niille naisille, jotka eivät olleet kiinnostuneita politiikasta vaan lähinnä oman arkensa toimivuudesta. Alussa perustettiin keskukset erikseen katolisille ja protestanteille niiden vetäjinä toimi hyvin erilaisista lähtökohdista käsin niin pappeja kuin naisaktivistejakin.

Kaikille keskuksille oli kuitenkin yhteistä se, että ne tarjosivat naisille mahdollisuuden jakaa kokemuksiaan toisten naisten kanssa oman kodin ulkopuolella. Kun keskusten toiminta vakiintui, alkoivat useat yksittäiset naiset käydä keskusteluja keskusten toiminnasta ja päämääristä. Hallinto alkoi 1980-luvulla myös tukea yhteisöjen välisiä ohjelmia, joista keskukset ja niiden jäsenet eivät kuitenkaan innostuneet. Naiset kokivat, että niiden tarkoitus oli lähinnä kosmeettinen. ”Kutsutaan 25 protestanttia ja 25 katolista ja pidetään hauskaa”, kuten jotkut aktivistit ohjelmia kuvasivat. Toisaalta ohjelmat koettiin uhkana niihin osallistuvien yksittäisten naisten turvallisuudelle, monet eivät pitäneet lähtökohtaa hedelmällisenä ja ohjelmilla yritettiin ottaa liian monta askelta liian

nopeasti. Naisten mukaan vastaavissa prosesseissa tulee edetä hitaasti ja kaikkien osallistujien ehdoilla. Prosessi alkaa naisten ja ryhmän itsetunnon kohottamisesta turvallisesti oman yhteisön keskuudessa ja etenee vasta sitten toisten keskusten jäsenten tapaamisiin.

Katolisten ja protestanttinaisten yhteinen tukiverkosto syntyi erillisten keskusten yhteisestä resurssipulasta ja lobbaustarpeesta Belfastin kunnan päättäjiä kohtaan. Naiset olivat todenneet, että poliittiset puolueet eivät olleet kiinnostuneita naiskysymyksistä ja tätä myötä keskuksien rooli vahvistui naisryhmien koordinaattorina, tukiverkoston ja kollektiivisena feministisenä liikkeenä.

Verkosto työskentelee demokratian ja oikeudenmukaisuuden puolesta, konkreettisen rauhantyön ja sovittelun sijaan. Keskukset ovat tietoisesti halunneet pitää tiukan rajan yhteisöjen välisen suhteiden ja yhteisöjen välisen työn kanssa. Naiset kokevat, että voidakseen osallistua prosesseihin, tulisi niissä käsitellä valtion rakenteita ja muita todellisia konfliktien syitä. Naisten pelkona on ollut myös hallinnon asenne, jossa erilaiset ryhmät koetaan yhteisöistä kasvavan väkivallan syntysijoina.

Verkostoa voidaan kuvata hämähäkin verkkona. Keskusten toiminta tapahtuu yhteisöissä, joissa tapahtuvat muutokset muuttavat keskusten luonnetta ja keskusten välisiä suhteita hyvin nopeasti väkivallan, poliittisten lausuntojen tai ääriryhmien toiminnan vuoksi. Naiset kokevatkin, että heitä eivät yhdistä niinkään ystävyys- tai tunnesiteet, vaan tarve toimia ja tehdä yhdessä.

Keskusten toimintaa ylläpitävät periaatteet erilaisuuden vahvistamisesta ja arvostamisesta sekä keskustelun ja hiljaisuuden vastavuoroisuudesta. Erilaisuuden hyväksyminen osaksi verkoston toimintaa on ollut osana aborttia, väkivaltaa sekä feminiinisyyttä koskevassa keskustelussa. Esimerkiksi abortin kohdalla verkosto otti enemmistön kannan aborttien puolesta, mutta antoi mahdollisuuden yksittäisille keskuksille jättäytyä tukitoiminnan ulkopuolelle. Ulkopuolelle jättäytyneet tahtoivat antaa mahdollisuuden enemmistössä olevien toiminnalle.

Väkivallan kohdalla verkosto on päättänyt olla osallistumatta julkiseen keskusteluun rauhasta ja väkivallasta. Verkosto pyrkii kuitenkin rakentamaan siltoja naisten välillä, jotka vastustavat väkivaltaa, jotka hyväksyvät väkivallan tietyissä tilanteissa ja jotka avoimesti tukevat aseellisia taisteluita. Keskukset eivät ole kuitenkaan jääneet väkivallan ulkopuolelle, vaan ne ovat aseellisten ryhmien hyökkäysten kohteena. Aktivistit myöntävät, että välillä on vaikeaa toimia ympäristössä, jossa osa hyväksyy väkivallan käytön ja osa ei.

Verkoston naiset ovat tehneet yhteistyötä muun muassa sosiaalipalveluihin kohdistuvien leikkausten vastustamiseksi, sekä osallistuneet vuonna 1998 hyväksytyn ns. Pitkänperjantain rauhansuunnitelman valmisteluun. Verkosto pyrki muiden järjestöjen kanssa vaikuttamaan rauhansopimuksen sisältöihin lähinnä kaikkien heikoimpien jäsenten puolesta, johon kuului naisia, taloudellisesti syrjäytyneitä, kehitysvammaisia, kotiaitejä ja –isiä, lesboja ja homoja, etnisiä vähemmistöjä sekä muita jotka ovat kohdanneet syrjintää poliittisten tai uskonnollisten näkemysten vuoksi.

Lähteinä käytetty:

Cockburn, Cynthia. 1998. *The Space Between Us. Negotiating Gender and National Identities in Conflict*. London: Zed Books.

Mulholland, Marie. 2001. *The Challenge to Inequality. Women, Discrimination and Decision-making in Northern-Ireland*. in Moser, O.N. Caroline & Clark, Fiona C. (Eds.) 2001. *Victims, Perpetrators or Actors? – Gender, armed conflict and political violence*. London: Zed Books: 164–

177.

## **WISCOMP – tukemassa naisten osallistumista turvallisuutta ja rauhaa koskevaan keskusteluun Etelä-Aasiassa**

WISCOMP eli ”Naiset turvallisuudessa, konfliktinhallinnassa ja rauhassa” on vuonna 1999 aloitettu projekti Etelä-Aasiassa, jota hallinnoi Dalai Laman perustama Foundation for Universal Responsibility. Projektin tavoitteena on lisätä naisten osallistumista kansainvälisten suhteiden, konfliktinhallinnan ja rauhan kysymyksissä. WISCOMP tukee erityisesti naisverkostojen syntymistä ja niiden osallistumista Etelä-Aasian monitasoisen diplomatian prosesseihin. Toiminnassa painotetaan sekä naisten että miesten roolia naisten aseman parantamisessa ja sukupuolinäkökulman huomioonottavassa politiikassa.

WISCOMP:in tavoitteena on feministisen näkökulmien lisääminen olemassa olevaan turvallisuuskeskusteluun ja osoittaa, että turvallisuus on muutakin kuin sotilaallista turvallisuutta ja että konfliktit sisältävät inhimillisen näkökulman. Tavoitteena on tuoda esiin uusia ääniä valtaviiran keskusteluun ja löytää uusia ihmiskeskeisiä, tasa-arvokysymykset huomioonottavia näkökulmia perinteiseen keskusteluun.

WISCOMP-projektin päätoimintamuotoina ovat ammatillinen kehitys ja pätevytyminen konfliktin ja rauhan kysymyksiin, seminaarien ja koulutusten järjestäminen eripuolilla Etelä-Aasiaa ja julkaisut ja verkostoituminen muiden rauhaa ja konflikteja käsittelevien ryhmittymien kanssa.

Uransa eri vaiheissa oleville tutkijoille, kansalaisaktivisteille, toimittajille ja hallinnon virkamiehille annetaan tukea ns. rauhantutkimusapurahojen muodossa ammatillisen kehitykseen ja pätevytymiseen. Tutkimuksen oletetaan tuovan uutta ymmärrystä konfliktien rakenteellisista syistä ja antavan toimenpide-suosituksia rauhanomaiseen puuttumiseen ja rauhanaloitteiden tekemiseen.

WISCOMP on myös kehittänyt ns. tutorohjelman, jonka tavoitteena on rohkaista nuorten osallistumista rauhaa, turvallisuutta ja kansainvälisiä suhteita koskevaan keskusteluun ja tutkimukseen oppimalla työskentelystä kokeneempien tutkijoiden ja aktivistien kanssa. Yksi toiminnan kulmakivistä on verkostoituminen ja alueellisten hankkeiden tukeminen erilaisten konferenssien, seminaarien ja koulutusten kautta.

WISCOMP on järjestänyt tapaamisia muun muassa konfliktien hallinnasta, naisten asemasta aseellisissa konflikteissa, pakolaistilanteesta, nais- ja lapsikaupasta, ympäristö- ja ruokaturvasta, globalisaation vaikutuksista naisten toimeentuloon, kansalaisten osallistumisesta päätöksentekoon ja hallintoon, ja ihmisoikeuskysymyksistä. Koulutusta järjestetään myös fasilitointi- ja neuvottelutaidoissa pelien, roolileikkien ja ryhmäkeskustelujen avulla.

Naiset järjestävät myös ns. pyöreän pöydän neuvotteluita ajankohtaisista teemoista, joilla on vaikutusta alueen turvallisuuteen, ulkopolitiikkaan ja konfliktien ratkaisuun. Kohderyhmänä ovat poliittiset päätöksentekijät, aktivistit, tutkijat ja toimittajat. Neuvotteluita on pidetty mm. toimittajien roolista konfliktien uutisoinnissa, turvallisuus-käsitteen laajentamisesta koskemaan naisten kokemuksia sodasta ja konflikteista sekä Kashmirin tilanteen tarkastelua naisnäkökulmasta.

Alueellisissa kokouksissa pyritään laajentamaan teemojen käsittelyä yli uskonto- ja etnisten rajojen ja antamaan eri ryhmittymille mahdollisuus kertoa kokemuksistaan ja arjestaan konfliktien keskellä. Prosessissa kuunnellaan ja tullaan kuulluksi.

Eräänä esimerkkinä tästä ovat WISCOMPin järjestämät seminaarit Kashmirin tilanteesta vuosina



2000 ja 2001. Ensimmäisen neuvottelun tavoitteena oli antaa puheenvuoro Kashmirin naisille, joita on kuultu harvoin alueen tilannetta käsiteltäessä. Samalla keskustelua käytiin laajemmin turvallisuudesta, militarismista sekä identiteettien rakentumisesta, jotta Kashmirin tilannetta voitaisiin peilata alueen ulkopuoliseen keskusteluun rauhasta ja konflikteista. Toisen neuvottelun aikana perustettiin työryhmä, jonka tavoitteeksi on asetettu Kashmirin alueen paikallisten rauhanaloitteiden ja aktivistien tukeminen.

Kashmirin neuvotteluissa korostettiin rauhanrakentamista ruohojuuritasolla ja väkivallattomien neuvottelukeinojen kehittämistä. Samalla painotettiin irrottautumista perinteisistä sukupuolirooleista yhteiskunnan rakenteiden muuttamiseksi.

WISCOMP on järjestänyt vastaavia prosesseja srilankalaisille ja intialaisille kansalaisjärjestöille tavoitteenaan jakaa kokemuksia neuvotteluiden järjestämisestä ja väkivallattomien konfliktinhallintakeinojen kouluttamisesta.

Lähteinä käytetty:

DasGupta, Sumona. 2000. *Breaking the Silence: Women and Kashmir*. New Delhi: WISCOMP.

WISCOMP internetissä <http://furhhd.org>

Annan, Kofi A. 2002. Prevention of Armed Conflict. Report of the Secretary General. New York: United Nations.

Beijing Declaration and Platform for Action with the Beijing +5 Political Declaration and Outcome Document. 2001. New York: UN Department of Public Information.

Bennet, Olivia, Jo Bexley & Kitty Warnock (Eds.). 1995. Arms to Fight, Arms to Protect – Women speak out about Conflict. London: Panos Publications.

Boulding, Elise. 1984. The Gender Gap. In *Journal of Peace Research* 21(1) 1-3.

Caprioli, Mary. 2000. Gendered Conflict. In *Journal of Peace Research* 37 (1) 51-68.

Clapham, Andrew. 2002. Human Rights and the Prevention of Humanitarian Emergencies. UNU/WIDER Working Papers No.211. Helsinki:UNU/WIDER.

Cockburn, Cynthia. 2001. The Gendered Dynamics of Armed Conflict and Political Violence in Moser, Caroline & F.C. Clark (Eds.) 2001. Victims, Perpetrators or Actors? – Gender, armed conflict and political violence: 13-29.

Cockburn, Cynthia. 1998. The Space Between Us. Negotiating Gender and National Identities in Conflict. London: Zed Books.

El-Bushra, Judy, Asha El-Karib & Angela Hadjipateras. 2002. Gender-Sensitive Programme Design and Planning in Conflict-Affected Situations. Research Report. Acord.

Encloe, Cynthia. 1986. Nainen –taakse poistu. Naisten elämän militarisointi. Jyväskylä: Rauhankirjallisuuden edistämisseura ry.

Galtung, Johan. 1996. Peace by peaceful means: peace and conflict, development and civilization. Oslo:Prio.

Gierycz, Dorota. 2001. Women, Peace & the United Nations: Beyond Beijing teoksessa Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. Gender, Peace & Conflict: 14-31.

Gierycz, Dorota. 1999. Women in decision-making: can we change the status quo? in Breines, Gierycz & Reardon (Eds.) Towards a Women's Agenda For A Culture of Peace: 19-30.

Griffin, Michèle. 2001. A Stitch in Time. Making the Case for Conflict Prevention. In *Security Dialogue* 32(4): 481-496.

Heikkinen, Satu, Satu Ranta-Tyrkkö & Leena Rikkilä. 1998. Sukupuolen ja väkivaltaisen konfliktin leikkauspisteitä Etelä-Aasiassa ja Suurten Järvien Afrikassa. Helsinki: Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyösasto/Kulttuuriselvitykset.

Human Development Report 2002. Deepening Democracy in a Fragmented World. New York: Oxford University Press.

ICRC, Women facing war: Background. 31 August 2001 in <http://www.icrc.org/eng/women>

Laakso, Liisa & Riitta Launonen. 1997. Building Peace in Africa. Helsinki: KATU.

Lindsey, Charlotte. 2000. Women and War – An Overview. In International Review of the Red Cross No. 839: 561-579. Myös <http://www.icrc.org/eng/women> (sivunumerointi internetversiosta)

Marshall, Donna Ramsey. 2000. Women in War and Peace – Grassroots Peacebuilding. Washington: United States Institute of Peace.

Miall, Hugh, Oliver Ramsbotham & Tom Woodhouse. 1999. Contemporary Conflict Resolution. The prevention, management and transformation of deadly conflicts. Cornwall: Polity Press.

Moser, O.N. Caroline. 2001. The Gendered Continuum of Violence and Conflict – An operational framework in Moser, O.N. Caroline & F.C. Clark (Eds.) 2001. Victims, Perpetrators or Actors? – Gender, armed conflict and political violence 30-51.

Moser, O.N. Caroline & Fiona C. Clark (Eds.) 2001. Victims, Perpetrators or Actors? – Gender, armed conflict and political violence. London: Zed Books.

Moser, O.N. Caroline & Cathy McIwaine. 2001. Gender and Social Capital in Contexts of Political Violence. Community Perception from Columbia and Guatemala in Moser, O.N. Caroline & F.C. Clark (Eds.) 2001. Victims, Perpetrators or Actors? – Gender, armed conflict and political violence: 178-200.

Muthien, Bernedette. 2000. Women's Security is Human Security: Southern African Dimensions, paper presented at International Peace Research Association Conference 5-9 August, 2000. Tampere, Finland.

Naraghi-Anderlini, Sanam B. 2001. Women, Peace and Security: A Policy Audit. From the Beijing Platform for Action to UN Security Council Resolution 1325 and Beyond. Achievements and Emerging Challenges. International Alert.

Naraghi-Anderlini, Sanam B. 2000. Women at the peace table – making a difference. New York: UNIFEM.

Nazfiger, E. Wayne & Raimo Väyrynen. 2002. How Do We Prevent War and State Murder? In WIDER Angle 1/2002: 6-8.

NDCO Publications. 1997. From Early Warning to Early Action. A Report on the European Conference on Conflict Prevention. Amsterdam: NDCO Publications

Pankhurst, Donna. 2000. From the Village Council to the Negotiating Table – The international campaign to promote the role of women in peacebuilding. [www.womenbuildingpeace.org](http://www.womenbuildingpeace.org)

Pentikäinen, Merja. 2002. Naiset (luku IX B) teoksessa Haapea, Arto (toim.) Ihmisoikeudet 2000-luvulla – sopimuksia ja asiakirjoja. Helsinki: Edita/Ihmisoikeusliitto.

Pettman, Jan Jindy. 2000. Sukupuoli ja väkivalta rauhantutkimuksessa. Kosmopolis Vol 30(1): 7-

20.

Pietilä, Hilikka. 1997. "Väkivalta - maskuliinisuus - rauha" Neljä konferenssia - uusi ote asiaan. Naisiin kohdistuva väkivalta - este rauhan tiellä. Miesten ongelma, josta voi toipua, parantua, vapautua, päästä eroon, kasvaa uudeksi mieheksi. Julkaisematon käsikirjoitus.

Pietilä, Hilikka. 2001. Naiset ja YK – vuosikymmenien menestystarina. Helsinki: Ulkoasiainministeriö.

Poelhman-Doumbouya, Sara & Felicity Hill. 2001. Women and Peace in the United Nations in New Routes 6(3), <http://www.life-peace.org/newroutes/newroutes2001/nr200103/womenpeaceinun0301.htm>

Salla, Michael. 2001. Women & War, Men & Pacifism in Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. Gender, Peace & Conflict: 68-79.

Schmeidl, Susanne & Piza-Lopez, Eugenia. 2002. Gender and Conflict Early Warning: A framework for action. London: International Alert.

Skjelsbaek, Inger. 1997. Gendered Battlefields. A Gender Analysis of Peace and Conflict. PRIO Report 6/97. <http://www.prio.no/publications/reports/battlefields/battlefields.html>

Skjelsbaek, Inger. 2001. Is Femininity Inherently Peaceful? The Construction of Femininity in War in Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. Gender, Peace & Conflict: 47-67.

Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. Gender, Peace & Conflict. London: SAGE.

Skjelsbaek, Inger & Dan Smith. 2001. Introduction in Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. Gender, Peace & Conflict: 1-13.

Smith, Dan. 1999. Women, War and peace. in Breines, Gierycz & Reardon (Eds.) Towards a Women's Agenda For A Culture of Peace: 57-74.

Smith, Dan. 2001. The Problem of Essentialism. in Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. Gender, Peace & Conflict: 32-46.

State of the World's Mothers 2002. Save the Children USA. <http://www.savethechildren.org>

Thomas, Nicolas & William T. Tow. 2002. The Utility of Human Security: Sovereignty and Humanitarian Intervention. In Security Dialogue 33(2): 177-192.

Toivonen, Aaro. 1998. Ruhtinaan uudet vaatteet. Tutkielma turvallisuuden käsitteestä. Helsinki: KATU.

Turshen, Meredith. 1998. Women's War Stories. in Turshen, Meredith & Twagiramariya, Clotilde (Eds.). 1998. What Women Do in Wartime – Gender and Conflict in Africa.

Turshen, Meredith & Clotilde Twagiramariya (Eds.). 1998. What Women Do in Wartime – Gender and Conflict in Africa. London: Zed Books.

Väyrynen, Tarja. 1997. Voiko konflikteja ehkäistä? Valtioiden turvallisuudesta yhteisöjen turvallisuuteen. Maailmanpyörä 1/1997:3-7.

Väyrynen, Tarja. 2000. Sosiaalinen sukupuoli ja poliittinen väkivalta. Kosmopolis, Vol 30(1): 3-6.

Wilcox, Clyde, Laura Hewitt & Dee Allsop. 1996. The Gender Gap in Attitudes Toward the Gulf War: A Cross-National Perspective. In Journal of Peace Research 33(1) 67-82.

## **INTERNET-TIETOLÄHTEITÄ**

### **International Committee of the Red Cross**

<http://www.icrc.org/eng/women>

- ICRC, Women Facing War: Background, 31 August 2001

- Lindsey, Charlotte. 2000. Women and War – An Overview. in International Review of the Red Cross No. 839: 561-579.

### **UNIFEM**

<http://www.unifem.undp.org>

Naraghi-Anderlini, Sanam. 2000. Women at the peace table – making a difference. New York:UNIFEM.

### **PRIO, International Peace Research Institute**

<http://www.prio.no>

Skjelsbaek, Inger. 1997. Gendered Battlefields. A Gender Analysis of Peace and Conflict. PRIO Report 6/97. <http://www.prio.no/publications/reports/battlefields>

### **Inter-Parliamentary Union**

Women in National Parliaments 2002

<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

### **International Alert**

<http://www.international-alert.org>

## **Liite 1 YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325 'Naiset, rauha ja turvallisuus'**

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325 (2000)  
Hyväksytty 31. päivänä lokakuuta 2000

### NAISET, RAUHA JA TURVALLISUUS

Turvallisuusneuvosto,

*muistaa* päätöslauselmansa 1261 (1999) 25. päivänä elokuuta 1999, 1265 (1999) 17. päivänä syyskuuta 1999, 1296 (2000) 19. päivänä huhtikuuta 2000 ja 1314 (2000) 11. päivänä elokuuta 2000, sekä niihin liittyvät puheenjohtajansa lausunnot, ja *muistaa myös* puheenjohtajansa lausunnon tiedotusvälineille YK:n naisten oikeuksien ja kansainvälisen rauhan päivänä (kansainvälinen naistenpäivä) 8. päivä maaliskuuta 2000 (SC/6816),

*muistaa myös* Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman (A/52/231) sekä YK:n yleiskokouksen 23. erityisistunnon ”Naiset 2000: sukupuolten tasa-arvo, kehitys ja rauha 2000-luvulla”(A/S-23/10/Rev.1) loppuasiakirjan sitoumukset, erityisesti ne, jotka koskevat naisia ja aseellisia konflikteja,

*pitää mielessään* YK:n peruskirjan päämäärät ja periaatteet sekä peruskirjan ensisijaisesti turvallisuusneuvostolle antaman vastuun kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä,

*ilmaisee huolensa* siitä, että siviilit, erityisesti naiset ja lapset, pakolaiset sekä omassa maassaan muuttamaan joutuneet mukaan luettuina, muodostavat suuren enemmistön niistä, joihin aseellisten konfliktien negatiiviset vaikutukset kohdistuvat ja jotka joutuvat kasvavassa määrin taistelijoiden ja aseellisten ryhmien väkivallan kohteeksi, sekä *tunnistaa* tämän seuraukset kestäväälle rauhalle ja sovinnolle,

*vahvistaa uudelleen* naisten tärkeän roolin konfliktien ehkäisyssä ja ratkaisemisessa sekä rauhanrakentamisessa, ja *painottaa* naisten tasa-arvoisen osallistumisen ja täyden sitoutumisen merkitystä kaikissa pyrkimyksissä rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi ja edistämiseksi sekä tarvetta lisätä heidän osuuttaan konfliktien ehkäisyä ja ratkaisemista koskevassa päätöksenteossa,

*vahvistaa uudelleen myös* tarpeen toimeenpanna täysin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja kansainvälisten ihmisoikeusnormien määräykset, jotka koskevat naisten ja tyttöjen suojelua konfliktien aikana ja niiden jälkeen,

*painottaa*, että kaikkien osapuolten on varmistettava naisten ja tyttöjen erityistarpeiden huomioonottaminen miinanraivaus- ja miinatietoisuusohjelmien toimeenpanossa,

*tunnustaa* kiireellisen tarpeen ottaa sukupuolinäkökulma huomioon rauhanturvaoperaatioissa ja tässä yhteydessä *huomioida* Windhoekin julistus (Windhoek Declaration) ja asiaa koskeva Namibian toimintaohjelma (Namibia Plan of Action on Mainstreaming a Gender Perspective in Multidimensional Peace Support Operations, S/2000/693),

*tiedostaa myös* miten tärkeä on suositus, jonka turvallisuusneuvoston puheenjohtaja esitti tiedonannossaan lehdistölle 8. päivä maaliskuuta 2000 rauhanturvahenkilöstölle annettavasta erityiskoulutuksesta naisten ja lasten suojelussa sekä heidän erityistarpeistaan ja ihmisoikeuksistaan konfliktitilanteissa,

*tiedostaa*, että ymmärrys aseellisten konfliktien vaikutuksista naisiin ja tyttöihin ja institutionaaliset järjestelyt heidän suojelemisensa ja rauhanprosessiin osallistumisen varmistamiseksi voivat merkittäväällä tavalla ylläpitää ja edistää kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta,

*muistuttaa* tarpeesta koota tietoa aseellisten konfliktien vaikutuksista naisiin ja lapsiin, sekä

1. *Kehottaa* jäsenvaltioita varmistamaan naisten kasvavan edustuksen kaikilla päätöksentekotasolla kansallisissa, alueellisissa ja kansainvälisissä instituutioissa sekä mekanismeissa konfliktien estämiseksi, hallinnoimiseksi ja ratkaisemiseksi;
2. *Kannustaa* pääsihteeriä toteuttamaan strategista toimintaohjelmaansa (A/49/587), joka vaatii lisäämään naisten osallistumista konfliktien ratkaisuisissa ja rauhanprosesseissa eri päätöksentekotasolla;
3. *Kehottaa* pääsihteeriä nimittämään enemmän naisia erityisedustajina ja erityislähettiläinä toteuttamaan ”hyviä palveluksia” hänen nimissään ja *vetoaa* tässä asiassa jäsenvaltioihin, jotta ne tarjoaisivat pääsihteerille ehdokkaita säännöllisesti päivitettävään ja keskitettyyn rosteriin;
4. *Lisäksi kehottaa* pääsihteeriä laajentamaan naisten roolia ja osuutta YK:n kenttäoperaatioissa erityisesti sotilastarkkailijoina, siviilipoliiseina sekä ihmisoikeus- ja humanitaarisen avun henkilöstönä;
5. *Ilmaisee* tahtonsa sisällyttää sukupuolinäkökulma rauhanturvaoperaatioihin ja kehottaa pääsihteeriä varmistamaan, että kenttätöinnassa otetaan sukupuolinäkökulma huomioon aina tilanteen mukaan;
6. *Pyytää* pääsihteeriä toimittamaan jäsenvaltioille naisten suojelua, oikeuksia ja erityisiä tarpeita koskevia koulutusohjeita ja –aineistoa sekä siitä, miten tärkeitä on sisällyttää naisia kaikkeen rauhanturva- ja rauhanrakennustoimintaan, samalla *pyytään* jäsenvaltioita sisällyttämään kyseiset teemat sekä HIV/AIDS-tietoisuuskoulutusta kansalliseen sotilas- ja siviilipoliisien valmiuskoulutukseen ja *kehottaa lisäksi* pääsihteeriä varmistamaan, että rauhanturvaoperaatioiden siviilihenkilöstö saa samanlaista koulutusta;
7. *Kehottaa* jäsenvaltioita lisäämään vapaaehtoista taloudellista, teknistä ja logistista tukeaan sukupuolen huomioonottavalle koulutukselle, mukaan lukien asiassa toimivien rahastojen ja ohjelmien, kuten UNIFEMin, UNICEFin, UNHCR:n ja muiden vastaavien elinten koulutus;
8. *Vetoaa* kaikkiin osapuoliin, että ne neuvotellessaan ja toimeenpannessaan rauhansopimuksia soveltavat sukupuoliroolinäkökulmaa, mikä tarkoittaa mm.
  - a) naisten ja tyttöjen erityistarpeita kotiinpaluun, uuteen asuinmaahan asettumisen, kuntoutumisen, uudelleensopeutumisen ja konfliktin jälkeisen jälleenrakentamisen yhteydessä;
  - b) toimia, jotka tukevat paikallisia naisten rauhanaloitteita ja perinteisiä prosesseja konfliktien ratkaisemisessa, ja jotka ottavat naiset mukaan kaikkiin rauhansopimusten toimeenpanomekanismeihin;
  - c) toimia, jotka varmistavat naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksien suojelun ja kunnioituksen, erityisesti mitä tulee perustuslakiin, vaalitapaan, poliisivoimiin ja oikeuslaitokseen;
9. *Vetoaa* kaikkiin aseellisten konfliktien osapuoliin, jotta ne täysin kunnioittaisivat kansainvälistä oikeutta, mitä tulee naisten ja tyttöjen oikeuksiin ja heidän suojelemiseensa erityisesti siviileinä, ja varsinkin heitä koskevia veloitteita vuoden 1949 Geneven yleissopimuksessa sekä sen lisäpöytäkirjoissa vuodelta 1977, vuoden 1951 pakolaissopimuksessa ja sen lisäpöytäkirjassa vuodelta 1967, Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevassa yleissopimuksessa vuodelta 1979 ja sen lisäpöytäkirjassa vuodelta 1999, YK:n lastenoikeuksien yleissopimuksessa vuodelta 1989 ja sen kahdessa lisäpöytäkirjassa 25. toukokuuta 2000, sekä pitäen mielessä asiaan liittyvät määräykset kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännössä;
10. *Vetoaa* kaikkiin aseellisten konfliktien osapuoliin, jotta ne ryhtyisivät erityistoimiin naisten ja tyttöjen suojelemiseksi sukupuoleen liittyvältä väkivallalta, erityisesti raiskausta ja muuta seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan sekä kaikkea aseellisten konfliktitilanteiden yhteydessä tapahtuvaa muuta väkivaltaa vastaan;
11. *Painottaa* kaikkien valtioiden vastuuta lopettaa rankaisemattomuus ja asettaa syytteeseen kansanmurhasta, rikoksista ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksista vastuussa olevat, mukaan lukien seksuaalinen ja muu väkivalta, joka kohdistuu naisiin ja tyttöihin, ja tässä yhteydessä *painottaa* tarvetta sulkea nämä rikokset kaikkien mahdollisten armahdusmääräysten ulkopuolelle;
12. *Vetoaa* kaikkien aseellisten konfliktien osapuoliin, jotta ne kunnioittaisivat pakolaisleirien ja pakolaisasutusten siviili- ja humanitaarista luonnetta ja ottaisivat huomioon naisten ja tyttöjen erityistarpeet, myös leirien ja asutusten suunnittelussa ja muistuttaa turvallisuusneuvoston päätöslauselmista 1208 (1998) 19. päivänä marraskuuta 1998 ja 1296 (2000) 19. päivänä huhtikuuta 2000;

13. *Kannustaa* kaikkia aseistariisunnan, kotiuttamisen ja uudelleenintegroinnin suunnitteluun osallistuvia ottamaan huomioon nais- ja miestaistelijoiden erityistarpeet ja ottamaan huomioon myös heidän huollettavinaan olevien tarpeet;
14. *Vahvistaa uudelleen* valmiuttaan ottaa huomioon toimien mahdolliset vaikutukset siviiliväestöön, unohtamatta naisten ja tyttöjen erityistarpeita, voidakseen harkita asianmukaisia humanitaarisia poikkeuksia aina silloin kun toimet hyväksytään YK:n peruskirjan 41. artiklan perusteella;
15. *Ilmaisee* halukkuutensa varmistaa, että turvallisuusneuvoston käynnistämässä tehtävissä otetaan huomioon sukupuolinäkökulma sekä naisten oikeudet ja niistä neuvotellaan paikallisten ja kansainvälisten naisryhmien kanssa;
16. *Pyytää* pääsihteeriä tekemään selvityksen aseellisten konfliktien vaikutuksista naisiin ja tyttöihin, naisten roolista rauhanrakentamisessa sekä sukupuolinäkökulmasta rauhanprosesseissa ja konfliktinratkaisemisessa, ja *pyytää* häntä myös toimittamaan turvallisuusneuvostolle raportin tämän selvityksen tuloksista ja saattamaan sen kaikkien YK:n jäsenvaltioiden käyttöön;
17. *Pyytää* pääsihteeriä harkintansa mukaan sisällyttämään turvallisuusneuvostolle tehtävään raporttiin myös tietoa siitä, miten sukupuolinäkökulman soveltaminen ja muut naisia ja tyttöjä koskevat näkökohdat ovat edistyneet rauhanturvaturvaamistehtävissä;
18. *Päättää* seurata aktiivisesti asian kehittymistä.



Annan, Kofi A. 2002. Prevention of Armed Conflict. Report of the Secretary General. New York: United Nations.

Beijing Declaration and Platform for Action with the Beijing +5 Political Declaration and Outcome Document. 2001. New York: UN Department of Public Information.

Bennet, Olivia, Jo Bexley & Kitty Warnock (Eds.). 1995. Arms to Fight, Arms to Protect – Women speak out about Conflict. London: Panos Publications.

Boulding, Elise. 1984. The Gender Gap. In Journal of Peace Research 21(1) 1-3.

Caprioli, Mary. 2000. Gendered Conflict. In Journal of Peace Research 37 (1) 51-68.

Clapham, Andrew. 2002. Human Rights and the Prevention of Humanitarian Emergencies. UNU/WIDER Working Papers No.211. Helsinki:UNU/WIDER.

Cockburn, Cynthia. 2001. The Gendered Dynamics of Armed Conflict and Political Violence in Moser, Caroline & F.C. Clark (Eds.) 2001. Victims, Perpetrators or Actors? – Gender, armed conflict and political violence: 13-29.

Cockburn, Cynthia. 1998. The Space Between Us. Negotiating Gender and National Identities in Conflict. London: Zed Books.

El-Bushra, Judy, Asha El-Karib & Angela Hadjipateras. 2002. Gender-Sensitive Programme Design and Planning in Conflict-Affected Situations. Research Report. Acord.

Encloe, Cynthia. 1986. Nainen –taakse poistu. Naisten elämän militarisointi. Jyväskylä: Rauhankirjallisuuden edistämisseura ry.

Galtung, Johan. 1996. Peace by peaceful means: peace and conflict, development and civilization. Oslo:Prio.

Gierycz, Dorota. 2001. Women, Peace & the United Nations: Beyond Beijing teoksessa Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. Gender, Peace & Conflict: 14-31.

Gierycz, Dorota. 1999. Women in decision-making: can we change the status quo? in Breines, Gierycz & Reardon (Eds.) Towards a Women's Agenda For A Culture of Peace: 19-30.

Griffin, Michèle. 2001. A Stitch in Time. Making the Case for Conflict Prevention. In Security Dialogue 32(4): 481-496.

Heikkinen, Satu, Satu Ranta-Tyrkkö & Leena Rikkilä. 1998. Sukupuolen ja väkivaltaisen konfliktin leikkauspisteitä Etelä-Aasiassa ja Suurten-Järvien Afrikassa. Helsinki: Ulkoasiainministeriö, kehitysyhteistyösasto/Kulttuuriselvitykset.

Human Development Report 2002. Deepening Democracy in a Fragmented World. New York: Oxford University Press.

ICRC, Women facing war: Background. 31 August 2001 in <http://www.icrc.org/eng/women>

Laakso, Liisa & Riitta Launonen. 1997. Building Peace in Africa. Helsinki: KATU.

Lindsey, Charlotte. 2000. Women and War – An Overview. in International Review of the Red Cross No. 839: 561-579. myös <http://www.icrc.org/eng/women> (sivunumerointi internetversiosta)

Marshall, Donna Ramsey. 2000. Women in War and Peace – Grassroots Peacebuilding. Washington: United States Institute of Peace.

Miall, Hugh, Oliver Ramsbotham & Tom Woodhouse. 1999. Contemporary Conflict Resolution. The prevention, management and transformation of deadly conflicts. Cornwall: Polity Press.

Moser, O.N. Caroline. 2001. The Gendered Continuum of Violence and Conflict – An operational framework in Moser, O.N. Caroline & F.C. Clark (Eds.) 2001. Victims, Perpetrators or Actors? – Gender, armed conflict and political violence 30-51.

Moser, O.N. Caroline & Fiona C. Clark (Eds.) 2001. Victims, Perpetrators or Actors? – Gender, armed conflict and political violence. London: Zed Books.

Moser, O.N. Caroline & Cathy McIwaine. 2001. Gender and Social Capital in Contexts of Political Violence. Community Perception from Columbia and Guatemala in Moser, O.N. Caroline & F.C. Clark (Eds.) 2001. Victims, Perpetrators or Actors? – Gender, armed conflict and political violence: 178-200.

*Muthien, Bernedette. 2000. Women's Security is Human Security: Southern African Dimensions, paper presented at International Peace Research Association Conference 5-9 August, 2000. Tampere, Finland.*

Naraghi-Anderlini, Sanam B. 2001. Women, Peace and Security: A Policy Audit. From the Beijing Platform for Action to UN Security Council Resolution 1325 and Beyond. Achievements and Emerging Challenges. International Alert.

Naraghi-Anderlini, Sanam B.. 2000. Women at the peace table – making a difference. New York: UNIFEM.

Nazfiger, E. Wayne & Raimo Väyrynen. 2002. How Do We Prevent War and State Murder? In WIDER Angle 1/2002: 6-8.

NDCO Publications. 1997. From Early Warning to Early Action. A Report on the European Conference on Conflict Prevention. Amsterdam: NDCO Publications

Pankhurst, Donna. 2000. From the Village Council to the Negotiating Table – The international campaign to promote the role of women in peacebuilding. [www.womenbuildingpeace.org](http://www.womenbuildingpeace.org)

Pentikäinen, Merja. 2002. Naiset (luku IX B) teoksessa Haapea, Arto (toim.) Ihmisoikeudet 2000-luvulla – sopimuksia ja asiakirjoja. Helsinki: Edita/Ihmisoikeusliitto.

- Pettman, Jan Jindy. 2000. Sukupuoli ja väkivalta rauhantutkimuksessa. *Kosmopolis* Vol 30(1): 7-20.
- Pietilä, Hilikka. 1997. "Väkivalta - maskuliinisuus - rauha" Neljä konferenssia - uusi ote asiaan. Naisiin kohdistuva väkivalta - este rauhan tiellä. Miesten ongelma, josta voi toipua, parantua, vapautua, päästä eroon, kasvaa uudeksi mieheksi. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Pietilä, Hilikka. 2001. *Naiset ja YK – vuosikymmenien menestystarina*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö.
- Poelhman-Doumbouya, Sara & Felicity Hill. 2001. *Women and Peace in the United Nations in New Routes* 6(3), <http://www.life-peace.org/newroutes/newroutes2001/nr200103/womenpeaceinun0301.htm>
- Salla, Michael. 2001. *Women & War, Men & Pacifism in Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. Gender, Peace & Conflict: 68-79.*
- Schmeidl, Susanne. & Eugenia, Piza-Lopez. 2002. *Gender and Conflict Early Warning: A framework for action*. London: International Alert.
- Skjelsbaek, Inger. 1997. *Gendered Battlefields. A Gender Analysis of Peace and Conflict*. PRIO Report 6/97. <http://www.prio.no/publications/reports/battlefields/battlefields.html>
- Skjelsbaek, Inger. 2001. *Is Femininity Inherently Peaceful? The Construction of Femininity in War in Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. Gender, Peace & Conflict: 47-67.*
- Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. *Gender, Peace & Conflict*. London: SAGE.
- Skjelsbaek, Inger & Dan Smith. 2001. *Introduction in Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. Gender, Peace & Conflict: 1-13.*
- Smith, Dan. 1999. *Women, War and peace*. in Breines, Gierycz & Reardon (Eds.) *Towards a Women's Agenda For A Culture of Peace: 57-74.*
- Smith, Dan. 2001. *The Problem of Essentialism*. in Skjelsbaek, Inger & Dan Smith (Eds.) 2001. *Gender, Peace & Conflict: 32-46.*
- State of the World's Mothers 2002. Save the Children USA. <http://www.savethechildren.org>
- Thomas, Nicolas & William T. Tow. 2002. *The Utility of Human Security: Sovereignty and Humanitarian Intervention*. In *Security Dialogue* 33(2): 177-192.
- Toivonen, Aaro. 1998. *Ruhtinaan uudet vaatteet. Tutkielma turvallisuuden käsitteestä*. Helsinki: KATU.
- Turshen, Meredith. 1998. *Women's War Stories*. in Turshen, Meredith & Twagiramariya, Clotilde (Eds.). 1998. *What Women Do in Wartime – Gender and Conflict in Africa*.
- Turshen, Meredith & Clotilde Twagiramariya (Eds.). 1998. *What Women Do in Wartime – Gender and Conflict in Africa*. London: Zed Books.

Väyrynen, Tarja. 1997. Voiko konflikteja ehkäistä? Valtioiden turvallisuudesta yhteisöjen turvallisuuteen. Maailmanpyörä 1/1997:3-7.

Väyrynen, Tarja. 2000. Sosiaalinen sukupuoli ja poliittinen väkivalta. Kosmopolis Vol 30(1): 3-6.

Wilcox, Clyde, Laura Hewitt & Dee Allsop. 1996. The Gender Gap in Attitudes Toward the Gulf War: A Cross-National Perspective. in Journal of Peace Research 33(1) 67-82.

## **INTERNET-TIETOLÄHTEITÄ:**

### **International Committee of the Red Cross**

<http://www.icrc.org/eng/women>

- ICRC, Women Facing War: Background, 31 August 2001

- Lindsey, Charlotte. 2000. Women and War – An Overview. in International Review of the Red Cross No. 839: 561-579.

### **UNIFEM**

<http://www.unifem.undp.org> (etsi tarkka sijainti)

Anderlini, SanamNaraghi. 2000. Women at the peace table – making a difference. New York:UNIFEM.

### **PRIO, International Peace Research Institute**

<http://www.prio.no>

Skjelsbaek, Inger. 1997. Gendered Battlefields. A Gender Analysis of Peace and Conflict. PRIO Report 6/97. <http://www.prio.no/publications/reports/battlefields>

### **Inter-Parliamentary Union**

Women in National Parliaments 2002

<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

### **International Alert**

<http://www.international-alert.org>